

SOLTÜSTIK
QAZAQSTAN

OBLYSY

БІЗДІҢ МАҒЖАН
Наш Мағжан
Bizim Mağsan
OUR MAGZHAN

SOLTÜSTIK
QAZAQSTAN
OBLYSY

БІЗДІҢ МАҒЖАН

БІЗДІҢ МАҒЖАН
Наш Мағжан
Bizim Maǵsan
OUR MAGZHAN

Петропавл
2022

УДК 821.512.122
ББК 84(5Қаз) > 45.
Б 94

Солтүстік Қазақстан облысы әкімдігінің мәдениет,
тілдерді дамыту және архив ісі басқармасы

Жауапты редакторлар:

*Досбол Абдришов, Солтүстік Қазақстан облысы әкімдігінің мәдениет,
тілдерді дамыту және архив ісі басқармасының басшысы,
Ақмарал Ибраева, тарих ғылымдарының докторы, профессор*

Б94 Біздің Мағжан. Безендірілген жинақ / казак, орыс, түрік және ағылшын тілдерінде/
Автор-құраст: Шанбай Т., – Петропавл, 2022. – 176 бет.

ISBN 978-9965-782-75-6

Біздің Мағжан атты безендірілген жинақ Ұлы дала елінің мақтанышы, Алаштын көрнекті қайраткері, атакты акын, казак әдебиетінің классигі, түрік дүниесінің ірі тұлғасы Мағжанның өмірі мен шығармашылығына арналып дайындалған.

Кітап Қазақ Елінің кешегісі мен бүгінгіне және болашағына бейжай карамайтын, Мағжанның өмірі мен қайраткерлігіне, шығармалары мен еңбектеріне құрметпен карайтын Отан сүйер қауымға арналған.

УДК 821.512.122
ББК 84(5Қаз)

ISBN 978-9965-782-75-6

Қазақстан Республикасы
«Солтүстік Қазақстан облысы
Мағжан Жұмабаев ауданының
орталықтандырылған кітапханалық жүйесі»
коммуналдық мемлекеттік мекемесі

© Шанбай Т.К. 2022

Жұмабай Мағжан (Әбілмағжан) Бекенұлы (1893-1938) – қазақтың даңқты ақыны, қазақ әдебиетінің классигі, «Алаш қозғалысының» ірі қайраткері, түрік дүниесінің бірегей тұлғасы.

Жумабаев Мағжан (Абилмағжан) Бекенұлы (1893-1938) – величайший казахский поэт, классик казахской литературы, один из лидеров «Движения Алаш», выдающаяся личность тюркского мира.

Cumabay Mağcan (Abilmağcan) Bekenoglu (1893-1938), büyük bir Kazak şairi, bir Kazak edebiyatı klasigi, «Alaş hareketi»nin önemli bir figürü, Türk dünyasının eşsiz bir insanıdır.

Zhumabayev Magzhan (Abilmagzhan) Bekenuly (1893-1938) is a great Kazakh poet, a classic of Kazakh literature, a major figure of the «Alash movement», a unique person of the Turkish world.

Мағжан – Ұлы дала елінің мақтанышы

Мағжан – гордость страны Великой степи

Mağcan, Büyük Bozkır ülkesinin gururu

Magzhan is the pride of the country of Great Steppe

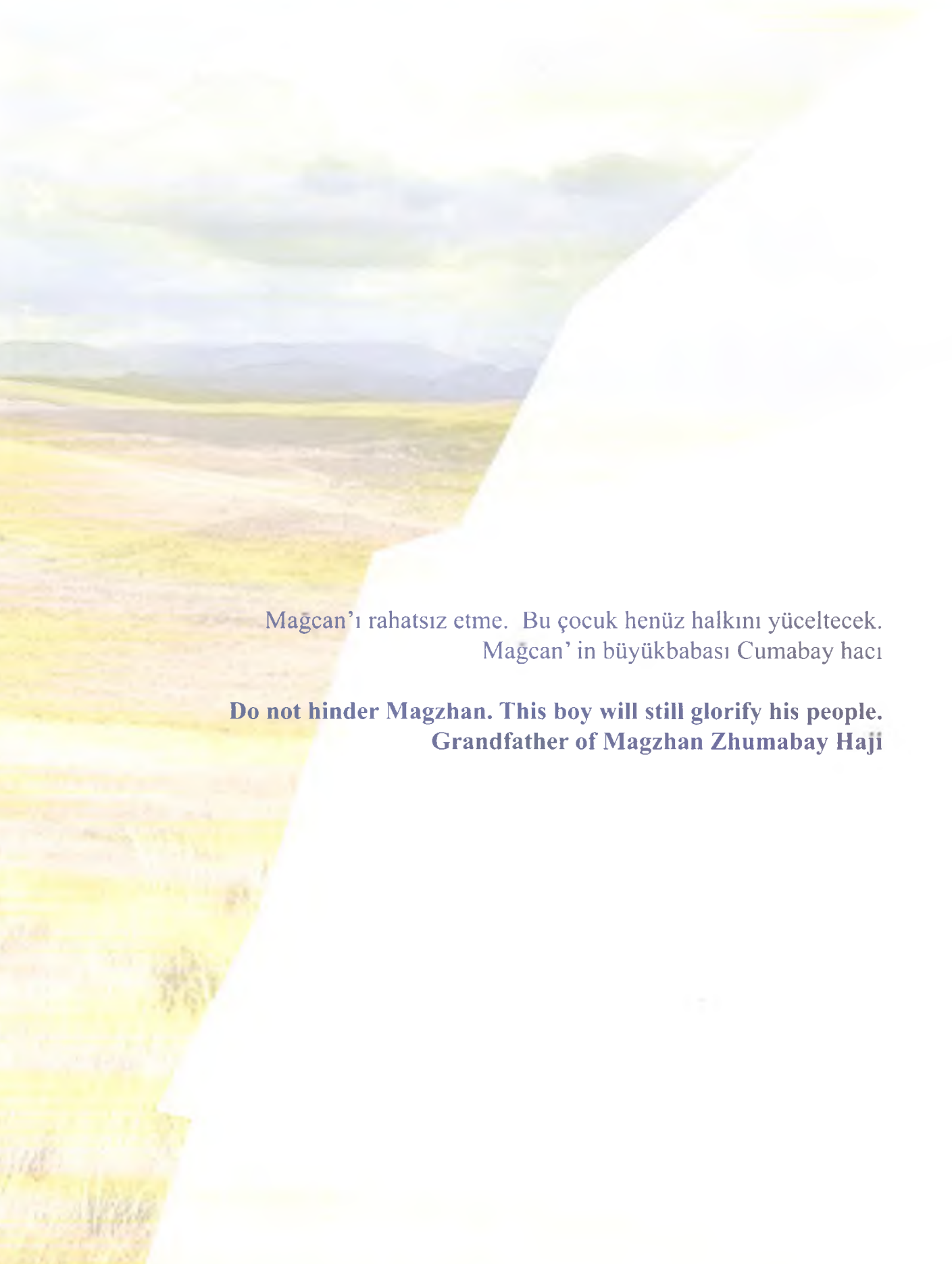
I

АҚЫН ӨМІРІ
Жизнь поэта
Şairin hayatı
The life of a poet

**Мағжанның бетінен қақпаңдар. Елдің атын шығаратын осы бала.
Мағжанның атасы Жұмабай қажы**

Не мешайте Магжану. Этот мальчик еще прославит свой народ.
Дед Магжана Жумабай хаджа

Mağcan'ı rahatsız etme. Bu çocuk henüz halkını yüceltecek.
Mağcan'ın büyükbabası Cumabay hacı

**Do not hinder Magzhan. This boy will still glorify his people.
Grandfather of Magzhan Zhumabay Haji**

Мағжан (Әбілмағжан) Бекенұлы Жұмабай – Алаштың көрнекті қайраткері, атакты акын, казак әдебиетінің классигі, түрік дүниесінің ірі тұлғасы. Әлихан Бөкейхан, Ахмет Байтұрсынұлы, Міржакып Дулатұлы, т.б. алаш алыптарымен Ел тәуелсіздігі үшін күрескен.

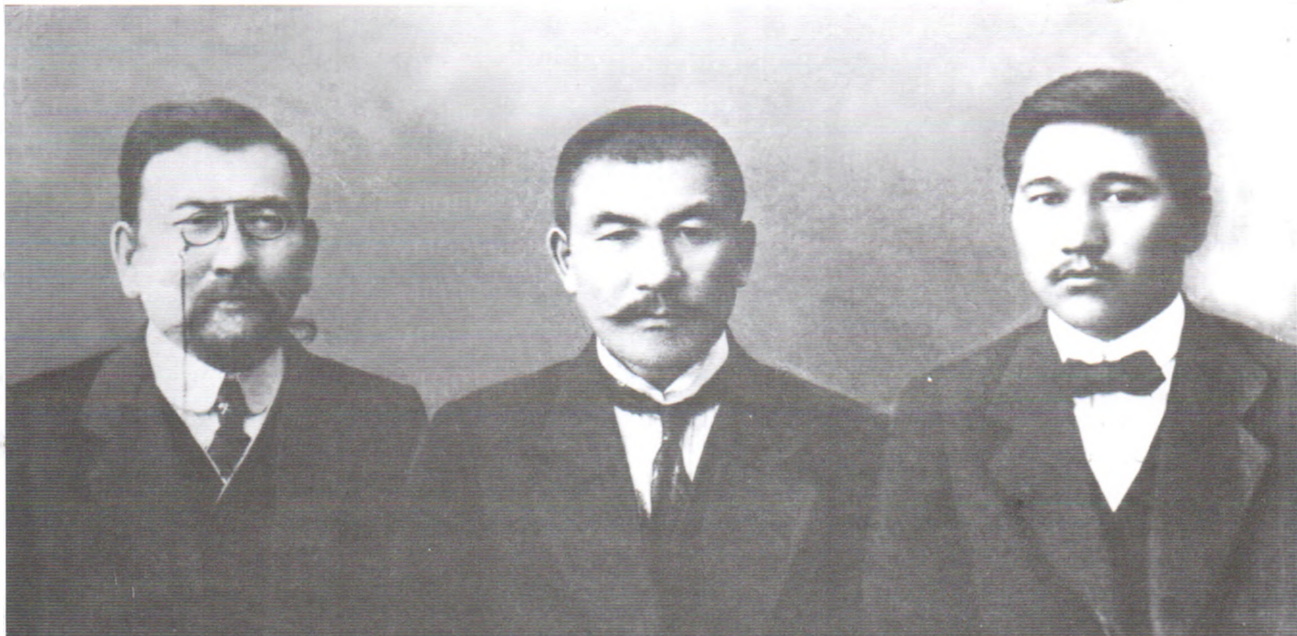
Магжан (Абилмагжан) Бекенулы Жумабаев – один из лидеров движения Алаш, великий казахский поэт, классик казахской литературы, крупная личность тюркского мира. Вместе с Алиханом Бокейхан, Ахметом Байтурсынулы, Миржакыпом Дулатулы и другими деятелями Алаш боролся за Независимость Отечества.

*Ақында адамзаттан дос болмайды,
Жалғыз-ақ сырын сөйлеп қаламына...*
Мағжан

Magzhan (Abilmagzhan) Bekenoglu Cumabay, Alash'in önemli figürü, Kazak edebiyatının klasiklerinden olan ünlü şair, Türk dünyasının büyük bir kişiliği. Alikhan Bokeikhan, Akhmet Baitursynulı, Mirzhakyp Dulatovulı ve diğerleri ile ülkenin bağımsızlığı için savaştı.

Magzhan (Abilmagzhan) Bekenuly Zhumabayev is one of the leaders of the movement Alash, a great Kazakh poet, a classic of Kazakh literature, a large personality of the Turkic world. Magzhan with Alikhan Bokeykhan, Ahmet Baytursynuly, Mirzhakyp Dulatuly and other Alash figures fought for the Independence of the Fatherland.

АЛАШ АЛЫПТАРЫ

Ахмет Байтұрсынұлы, Әлихан Бөкейхан, Міржакып Дулатұлы

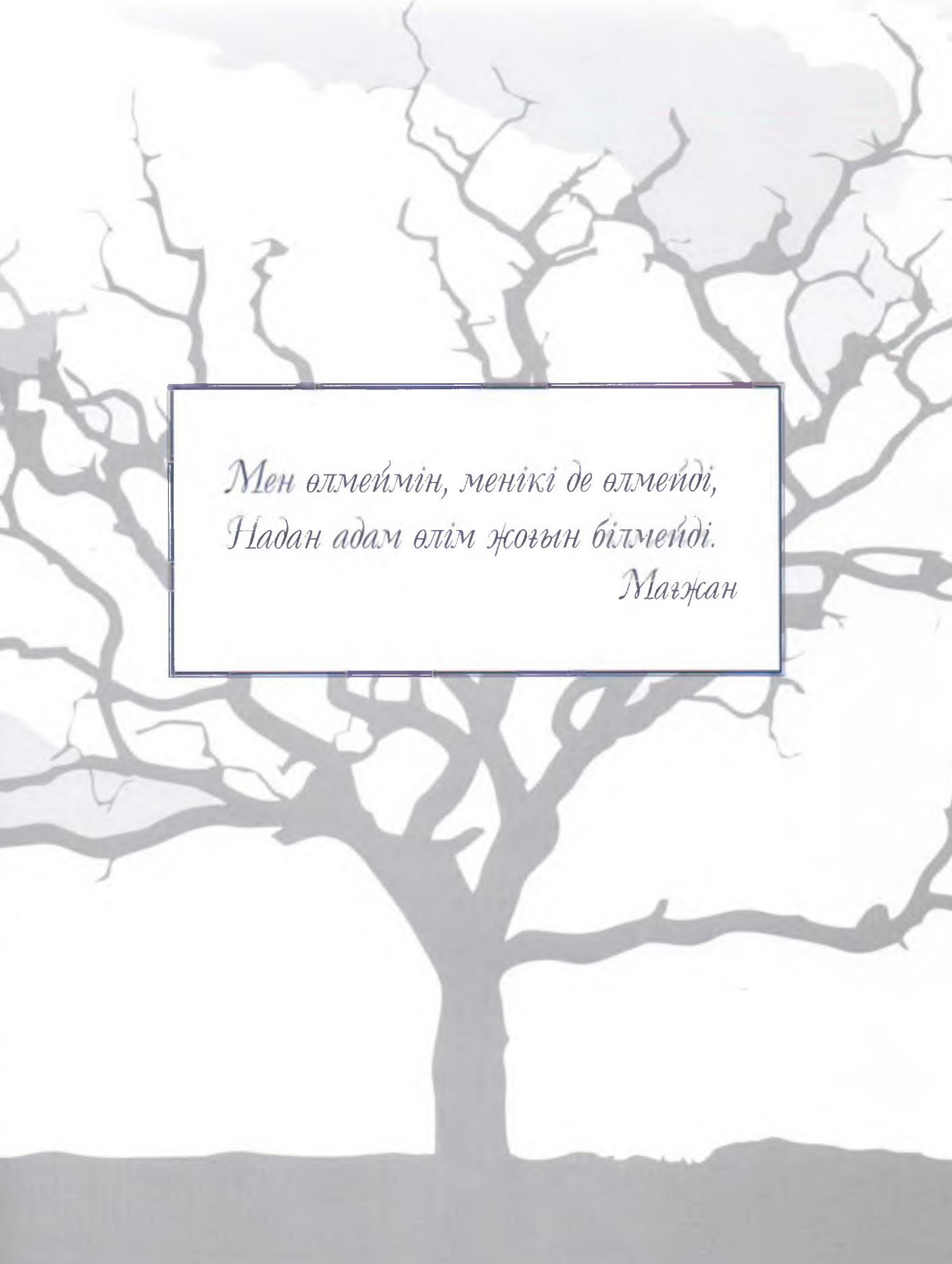
*Атақты Ер! Ұмытылмас еткен ісің,
Күні ертең айбынды Алаш жинап есін,
Көксеген көп Заманнан тілегіңді,
Жарыққа шығаруға жұмсар күшін.*

Мағжан

БӘЙТЕРЕК

Мағжан (Әбілмағжан) Бекенұлы Жұмабай – 1893 жылы 25 маусымда қазіргі Солтүстік Қазақстан облысы, Мағжан Жұмабаев ауданы, Сасыккөл жағасы, Сарытомар елді мекенінде дүниеге келген. Атасы – Жұмабай қажы, арғы аталары Шонай, Өтеген, Өтеміс атығай елінің белді, белгілі адамдары болған. Әкесі – Бекен (Бекмұхаммет) Жұмабайұлы, саудамен айналысқан дәулетті адам болған. Анасының есімі – Гүлсім. Мағжан үлкен отбасында дүниеге келген, ол балалардың төртіншісі.

*Мен өлмеймін, менікі де өлмейді,
Надан адам өлім жоғын білмейді.*

Мағжан

ПРОИСХОЖДЕНИЕ

Магжан (Абилмагжан) Бекенулы Жумабаев – родился 25 июня 1893 года в районе ныне названном его именем в Северо-Казакстанской области, на берегу озера Сасыкколь, в селе Сарытомар. Его отец Бекен (Бекмухаммет), предки Жумабай-хаджи, Шонай, Утеген, Утемис – известные, знатные люди из племени атыгай. Мать Магжана – Гульсим. Магжан был четвертым ребенком в большой семье.

KÖKEN

Magcan (Abilmagzhan) Bekenoğlu Cumabay – 25 Haziran 1893'te Kuzey-Kazakistan bölgesinde, Magcan Cumabay ilçesinde, Sasykkol Gölü kıyısında, Sarıtomar köyünde doğdu. Dedesi Zhumabay Hacı, ve ataları Shonay, Ötegen ve Ötemis atıgay kabilesinin tanınmış, meşhur insanları idi. Babası – Beken (Bekmukhammet) Cumabayoğlu ticaretle ilgilenen zengin bir adamdı. Annesinin adı Gülsüm. Magcan büyük bir ailenin dördüncü çocuğu.

ORIGIN

Magzhan (Abilmagzhan) Bekenuly Zhumabayev was born on June 25, 1893 in an area now named after him in the North-Kazakhstan region, on the shore of Lake Sasykkol, in the village of Sarytomar. His father Beken (Bekmuhammet), the ancestors of Zhumabai-hadji, Shonai, Utegen, Utemis are well-known, notable people from the tribe atygai. Magzhan's mother is Gulshim. Magzhan was the fourth child in a large family.

СЕМЬЯ

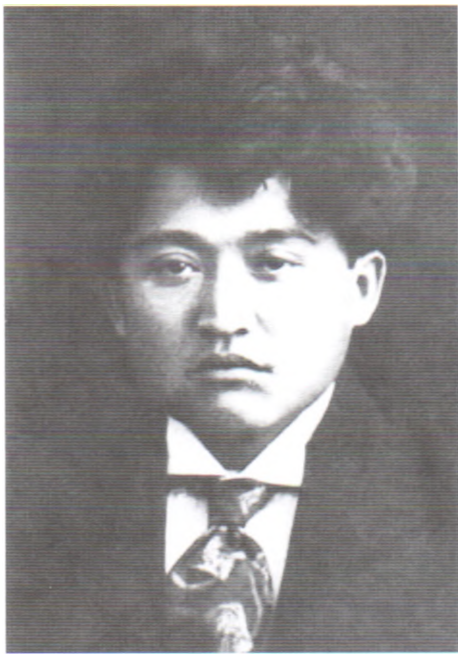
AİLESİ

FAMILY

Первая жена Магжана Зейнеп Тастемиркызы была племянницей Чокана Валиханова. Брак был счастливым, но недолгим. Зейнеп скончалась во время родов. Младенец умер через 9 месяцев. Во второй раз поэт женился на Зылихе. К сожалению, брак оказался бездетным. Благодаря Зылихе апа сохранилось и дошло до потомков великое наследие Магжана.

Magcan'ın ilk eşi –Zeynep Tastemirkızı. Zeynep, Shokan Ualikhanov'un kuzeni. Onların evlilikleri kısa sürer. Zeynep ilk doğum sırasında ölüyor. Bebeği de 9 ay sonra ölüyor. İkinci kez şair Zeliha'yla evlenir. Ancak bu evlilikte te çocuğu olmaz. Magcan'ın mirasının çoğunu koruyan insan ikinci karısı Zeliha'dır.

The first wife of Magzhan Zeynep Tastemirkyzy was the niece of Shokan Valikhanov. The marriage was happy, but short lived. Zeynep died during childbirth. The baby died after 9 months. The second time the poet married Zuleikha. Unfortunately, the marriage was childless. Thanks to Zuleikha the great heritage of Magzhan preserved and reached to the descendants.

БАЛАЛЫҚ ШАҒЫ. БІЛІМ АЛУЫ.

Мағжан балдәурен балалық шағы өткен туған жерін «Туған жерім – Сасықкөл» өлеңінде терең суреттеп берген. Мағжан төрт жасынан ауыл молласы Ахметдиннен хат таныған.

*Жастық — алтын,
Құрып қал салтын,
Салты оның — үйрену!
Мағжан*

Қазақстан Республикасы
«Солтүстік Қазақстан облысы
Мағжан Жұмабаев ауданының
орталықтандырылған кітапханалық жүйесі»
коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ДЕТСТВО. ОБРАЗОВАНИЕ.

Воспоминания детства всегда были для Магжана самыми счастливыми, они отражены в стихотворении «Малая родина – Сасыккол». Учиться Магжан начал с четырех лет у аульного муллы Ахметдина.

ÇOCUKLUGU. EĞİTİMİ.

Çocuklugun hatıraları Magcan için her zaman mutlu olmuştur, bu hakkında o «Küçük Anavatanım – Sasykkol» şiirinde yazmıştı. Magcan öğrenmeyi, köydeki Molla Ahmeddin'den dört yaşında başlamış.

CHILDHOOD. EDUCATION.

Memories of childhood have always been for Magzhan the happiest, they are reflected in the poem «Little Motherland – Sasykkol». From the age of four Magzhan began to learn from the aul mullah Akhmetdin.

*Мағжанның туған жері
Сасықкөл жағасында қойылған
ескертуші-белгі.*

ҚЫЗЫЛЖАР

Мағжан Қызылжардағы (Петропавл) №1 мешіт жанындағы М.Бегишев ұйымдастырған медресеге түсіп, оны 1910 жылы жақсы аяқтайды. Медреседе шығыс халықтары тарихы мен әдебиеті де оқылған. Петропавл қаласында Міржакып Дулатовтан орыс тілі мен әдебиетінен сабақ алады, акындық мектебінен өтеді. Мағжан ел тағдырын ойлайтын тұлғаға айналады, сол үшін небір қуғынға түседі. Мағжан 1921 жылы Омбыдан Петропавлға оралып «Бостандық туы» газетінде істейді. 1922 жылы Мағжан аштықпен күрес жөніндегі Ақмола губерниялық (Петропавл) төтенше комиссия төрағасының орынбасары болып сайланды. Халықты аштықтан аман сақтап қалу жолында қыруар іс атқарды. Тағы да қуғынға түсіп, нәтижесінде Ташкентке кетеді. 1928-1929 жылдары Қызылжарда оқытушылық қызмет атқарады. Жалған жала жабылып, тағы қуғын басталады. Сотталып түрмеге түседі. 1936 жылы түрмеден шыққан соң Қызылжарға оралады. Петропавл қаласындағы мектепте орыс тілі мен әдебиеті мұғалімі болып жұмыс істеді. Тағы қуғын басталып, Алматыға кетуге мәжбүр болады. Қазір Петропавл қаласында Мағжанға 2 ескерткіш орнатылған, оның атында көше бар. Колледжге Мағжан аты берілген.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Дано сие Уполномоченным Кустаняйского Губернского Г.г. Ло- бикову и Илочкиву в том, что они направляются в Семипалатин- скую губернию для работ и везут с собой денюжки.

Просьба ко всем железнодорожным организациям оказывать гг. Лоби- мову и Илочкиву полное содействие в предоставлении и предоставлять места в вагонах в первую очередь.

Вышесказанное подписями и приложением печати удостоверя- ется.

Председатель Акмолинской Губернской Комиссии Помощи Чрезвычайный Комиссар

Секретарь

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Дано сие Уполномоченным поселка Надеждинского Вознесенской волости Петропавловского уезда БЕНЕНу Ивану Михайловичу и САЛЬ- КОВУ Георгию Владимировичу в том, что учитывая крайне тяжелое по- ложение населения поселка НАДЕЖДИНСКОГО в смысле продовольствия, Акмолинская Губернская Чрезвычайная комиссия ПОМОЩИ разрешает вышесказанным лицам БЕНЕН и САЛЬКОВУ произвести в Акмолинском уезде той же губернии организацию продовольственного хлеба для населения упомянутого поселка.

Просьба всем властям не чинить тов. тов. БЕНЕНУ и САЛЬКОВУ за- держек по заготовке и доставке к месту назначения хлеба, что подписями и приложением печати удостоверяется.

Чрезвычайный Комиссар

Секретарь

КАНТАТ

предъявляет его Заместитель председателя Акмолинской губернской чрезвычайной комиссии Помощи голодающим ТУХАЕВ А. В. с своим Б. А. ШОХЯН командиром в Петропавловске и констатирует уезд для ускорения работы по оказанию помощи голодающим тов. ТУМАБАЕВУ ПОРТУ АСТОРЕ

1/ Проверить точный учет продуктов, поступающих в фонд помощи голодающим в местных органах помощи, проверить отчетность поставщиков, в случае обнаружения нарушений и изъятий — немедленно устранять таковые.

2/ Проверить точный учет голодающих и приписать голодающие районы более благополучные.

3/ Принять меры к ускорению притока добровольных пожертвований, продуктами питания путем агитации.

4/ Ускорить и продукты поступаемые по добровольному пожертвованию распределять среди голодающих на основании объявленных на то правил.

5/ тов. ТУМАБАЕВУ предоставляется приобщить к себе работников, агрономов для агитации по ускорению работ по оказанию помощи населению.

6/ Ускорение для перевозки продуктов помощи у населения в порядке общественной помощи голодающим.

7/ Подавать телеграммы в вышестоящие организации.

8/ Все Советские учреждения и должностные лица призываются оказывать тов. ТУМАБАЕВУ всемерное содействие к беспрепятственному проезду его и месту назначения, и изъятия вышесказанное объявление на него работ.

Чрезвычайный Комиссар

Секретарь

Handwritten notes and signatures in Cyrillic script, including names like Т. Тумбаев and Т. Тумбаев, and dates like 11 апреля 1921.

КЫЗЫЛЖАР

Магжан поступает на учебу в Петропавловское медресе при мечети №1, открытое М.Бегишевым, и заканчивает его в 1910 году. В медресе читали курс истории и литературы восточных народов. В Петропавловске Магжан посещает уроки русского языка и литературы самого Миржакыпа Дулатова, проходит, таким образом, его поэтическую школу. В эти годы Магжан становится личностью, которого волнует судьба народа. Именно с этим будут связаны его бесконечные гонения. В 1921 году поэт возвращается в Петропавловск из Омска и начинает свою деятельность в газете «Бостандык туы» (Флаг свободы). В 1922 году Магжан Жумабаев был назначен заместителем председателя чрезвычайной комиссии Акмолинской губернии (Петропавловск) по борьбе с голодом. Им была проделана огромная работа по спасению народа от голода. Снова начались гонения по причине которых он был вынужден уехать в Ташкент. В 1928 – 1929 годы поэт работает учителем в Петропавловске. В очередной раз он подвергается ложным обвинениям, преследуется по закону и попадает в тюрьму. После освобождения в 1936 году возвращается в Петропавловск. Здесь продолжает свою преподавательскую деятельность, работая учителем русского языка и литературы. Снова начались гонения и он вынужден уехать в Алматы. Сегодня в Петропавловске установлены 2 памятника Магжану Жумабаеву, одна из центральных улиц носит его имя, имеется колледж, названный его именем.

KYZYLZHAR

Magcan, Petropavlovsk'taki M.Begishev tarafından açılan 1 numaralı caminin altındaki medresede eğitim görüyor ve 1910'da mezun oluyor. Medresede Doğu halklarının tarihini ve edebiyatını okur. Petropavlovsk'da Magcan, Mirjakyp Dulatuli ile Rus dili ve edebiyatı derslerini alır ve şiirsel okulu geçer. Bu yıllarda, Magcan halkın kaderini önemseyen bir kişi oluyor. Bu yüzden sonsuz zulümlerle karşılaşacak. 1921'de, şair Omsk'den Petropavlovsk'a döner ve "Bostandik Tui" gazetesinde (Özgürlük bayrağı) faaliyetine başlar. 1922 yılında Magcan Cumabay, açlıkla mücadele etmek için Akmola vilayetinin (Petropavlovsk) acil durum komisyonu başkanının yardımcısı görevine alınır. İnsanları açlıktan kurtarmak için harika bir iş çıkarırlar. Ancak, yine zulüm başladığı için Taşkent'e gitmek zorunda kalır. 1928-1929'da şair Petropavlovsk'ta öğretmen olarak çalıştı. Bir kez daha, yanlış suçlamalara maruz kalıyor, yasalarca zulüm ediliyor ve hapsediliyor. 1936'da serbest bırakıldıktan sonra Petropavlovsk'a dönüyor. Burada öğretim faaliyetlerine devam ediyor, Rus dili ve edebiyatı öğretmeni olarak çalışıyor. Genius yeniden başladıktan sonra Almatı'ya gitmek zorunda kalır. Şimdi Petropavlovsk'ta Magcan Cumabay'a ait 2 anıt, onun adını taşıyan bir kolej ve merkez cadde var.

KYZYLZHAR

Magzhan goes to study at the Petropavlovsk medrese under the number 1 mosque, opened by M.Begishev, and finishes it in 1910. In the madrassa they read the course of history and literature of the Eastern peoples. In Petropavlovsk Magzhan visits the lessons of the Russian language and literature of Mirzhakyp Dulatov himself, passes, therefore, his poetic school. In these years, Magzhan becomes a person who cares about the fate of the people. It is with this that his endless persecutions will be associated. In 1921, the poet returns to Petropavlovsk from Omsk and begins his activity in the newspaper Bostandy Tui (Flag of Freedom). In 1922 Magzhan Zhumabaev was appointed deputy chairman of the emergency commission of Akmola province (Petropavlovsk) to combat hunger. They did a great job of saving the people from hunger. The persecutions began again and by this reason he was forced to leave for Tashkent. In 1928-1929 the poet worked as a teacher in Petropavlovsk. Once again, he is subjected to false accusations, is being persecuted by law and is imprisoned. After his release in 1936 he returned to Petropavlovsk. Here he continues his teaching activities, working as a teacher of Russian language and literature. Persecutions started again and he is forced to leave for Almaty. Today in Petropavlovsk there are 2 monuments to Magzhan Zhumabayev, one of the central streets bears his name, there is a college named after him.

«Ұшы, қиыры жоқ дариядай Сарыарқа ортасында аралдай көгерген Көкшетау, Абылайдың ордасы құрылған, Кенесары, Наурызбайға отан болған Көкшетау – алаштың ақындығының да ордасы болған жер еді...».

Мағжан

*Сарыарқа-сары дария, қиыры жоқ
Көз болсын, қандай қыран, талады да.
Ішінде сары дария көз тоқтатаар
Көкшетау — Сарыарқаның аралы да.
Мағжан*

КӨКШЕТАУ

1922 жылдың 14 шілдесінде Мағжан Көкшетау уездік Аткару Комитетінің мәжілісін өткізіп, аштарға көмек көрсету шараларын ұйымдастырады. Мағжан Губерниялық әскери комиссар Приморскийге хат жазып, жетім қалған казак, орыс балаларын камкорлыққа алуды сұрайды. Мағжан 1922 жылы жазған «Голод в Сары-арке» мақаласында Қазақтың ұлы даласындағы аштықтың салдарынан қырылған халықтың трагедиясын ашып айтты. Мағжан қуғын-сүргіннің арасында жүріп 1927 – 1928 жылдары Бурабайда оқытушылық қызмет атқарады.

КОКШЕТАУ

14 июля 1922 года Магжан проводит собрание Кокшетауского уездного исполнительного комитета, на котором организует мероприятия по оказанию помощи голодающим. Он пишет письмо губернскому военному комиссару Приморскому, в котором просит взять под опеку детей сирот, как из казахского населения, так и из русских. В своей статье «Голод в Сары-арке», опубликованной в 1922 году Магжан показал всю трагедию народа, оказавшегося в бедственном положении из-за голода по всей Великой казахской степи. Находясь между ссылками и гонениями в 1927 – 1928 годы поэт не перестает заниматься преподавательской деятельностью в Бурабае.

KÖKSHETAU

14 Temmuz 1922 Magcan, açlığa yardımcı olabilmek için Kokshetau İlçe İcra Komitesinin bir toplantısında etkinlikler düzenledi. O, Kazak, Rus yetimlere bakmasını istediğini anlatıp eyalet askeri komiseri Primorsky'ye bir mektup yazıyor. 1922 yılında yayınlanan «Sary-Arka'daki Açlık» adlı makalesinde Magcan, Büyük Kazak bozkırlarında açlıktan dolayı felaket yaşayan insanların tüm trajedisini gösteriyor. 1927 – 1928 yıllarında referanslar ve zulümler arasında bulunan şair, Burabay'da öğretim faaliyetlerine katılmakta oluyor.

KOKSHETAU

July 14, 1922 Magzhan holds a meeting of the Kokshetau County Executive Committee, which organizes events to help the hungry. He writes a letter to the provincial military commissioner Primorsky, in which he asks to take care of orphans, both from the Kazakh population and from the Russians. In his article «The Hunger in the Sary-Arch», published in 1922 Magzhan showed the whole tragedy of the people who found themselves in distress because of hunger throughout the Great Kazakh steppe. Being between references and persecutions in 1927 – 1928, the poet does not cease to engage in teaching activities in Burabay.

УФА

Мағжан 1910 – 1913 жылдары Уфа қаласындағы мұсылмандық жоғары оқу орны «Ғалия» медресесінде білім алды. «Ғалия» медресесін ұйымдастырушысы әрі директоры – Зия Камали. Оқу бағдарламасының тірек пәндері – ислам тарихы мен философиясы, қасиетті Құранды түсіндіру, Мұхаммед пайғамбардың өмірін оқыту. Медреседе дін сабақтарымен қатар, араб, парсы, орыс және түркі тілдері, әдебиет пен өнер, гуманитарлық және жаратылыстану ғылымдары оқылған. Медресе ұстаздары Мысыр, Сирия, Түркия т.б. елдердегі білім алған білімпаздар. Осында Бейімбет Майлинмен танысады. Медреседен Мағжан сияқты түрік әлемінің ірі тұлғалары шыққан.

УФА

1910-1913 гг. – учеба в медресе «Галия» в Уфе, приравненное к высшему духовному учебному заведению. Основатель и директор медресе – Зия Камали. Основное место в учебной программе занимали традиционные дисциплины: история и философия ислама, толкование Корана, жизнь пророка Мухаммада. Преподавание этих предметов было поставлено на уровень высших учебных заведений. Также изучались арабский, персидский, русский и тюркские языки, литература и искусство, гуманитарные и естественные науки. Многие из преподавателей получили образование в Египте, Сирии, Турции и других странах. В медресе Магжан познакомился с Бейимбетом Майлиным. Выпускниками учебного заведения были многие известные деятели тюркского мира.

UFA

1910-1913 yıl. – Ufa şehrindeki yüksek müslümanlık eğitim kurumu «Galia» medresesinde eğitim alır. Medresenin kurucusu ve yöneticisi Ziya Kamali idi. Müfredattaki önemli disiplinler İslam'ın tarihi ve felsefesi, Kur'an'ın yorumu, Hz. Muhammed'in hayatı. Bu konuların öğretimi yüksek öğretim kurumlarının seviyesine getirildi. Ayrıca Arap, Fars, Rus ve Türk dilleri, edebiyat ve sanat, beşeri bilimler ve doğa bilimleri de okutulmuştu. Öğretmenlerin çoğu Mısır, Suriye, Türkiye ve diğer ülkelerde eğitim görmüştür. Medresede Magcan Beyimbet Maylin ile bir araya geliyor. Bu eğitim kurumunun mezunları Türk dünyasının birçok ünlü figürleri.

UFA

1910-1913 years – study in the madrassa «Galia» in Ufa, equated to the highest spiritual educational institution. The founder and director of the madrasah is Ziya Kamali. The main place in the curriculum was occupied by traditional disciplines: the history and philosophy of Islam, the interpretation of the Koran, the life of the Prophet Muhammad. The teaching of these subjects was put on the level of higher educational institutions. Also studied were Arabic, Persian, Russian and Turkic languages, literature and art, humanities and natural sciences. Many of the teachers were educated in Egypt, Syria, Turkey and other countries. In Madrassah Magzhan met with Beimbet Mailin. Graduates of the educational institution were many famous figures of the Turkic world.

Уфадагы «Галия» медресеси

ҚАЗАН

Мағжан 13-14 жасынан өлең жаза бастаған. 1911 жылдан алғашқы өлеңдері «Айқапта» басылады. 1912 жылы Қазан қаласындағы Кәрімовтер баспасында «Шолпан» атты тұңғыш өлеңдер жинағы басылып шығады. Осы жинақта «үкіметке қарсы насихат бар» деген жасырын цензордың жеткізуімен, Мағжанның соңынан жандармдық бақылау қойылған. Кейіннен «Қазақ» газетінде, т.б. басылымдарда өлеңдері басылып, елге кеңінен танымал болады. 1922 жылы Бернияз Күлеевтің дайындауымен Мағжанның өлеңдер жинағы басылып шықты.

КАЗАНЬ

Магжан начал писать с 13-14 лет. Его первые стихи были напечатаны в 1911 году в газете «Айкап». В 1912 г. в Казани в издательстве Каримовых выходит его первый поэтический сборник «Шолпан». По доносу тайного цензора за «антиправительственную пропаганду в стихах» к Магжану был приставлен жандармский контроль. Стихи поэта будут печататься в газете «Казах», других изданиях и станут очень популярными в народе. В 1922 году вышел в свет сборник стихов Магжана, подготовленный Берниязом Кулевым.

KAZAN

Magcan 13-14 yaşında yazmaya başladı. İlk şiirleri 1911'de «Aykap» gazetesinde yayınlandı. 1912'de Kazan'da Karimov yayınevinde ilk şiirsel koleksiyonu «Sholpan» yayınlandı. Gizli sansürden «hükümet karşıtı propaganda» iddiasına göre, jandarma Magcan'a atandı. Şairin şiirleri «Kazak» gazetesinde basılarak halk arasında çok popüler olmaya başlar. 1922 yılında, Burneyz Kuleev tarafından hazırlanan Magcan şiirler koleksiyonu yayınlandı.

KAZAN

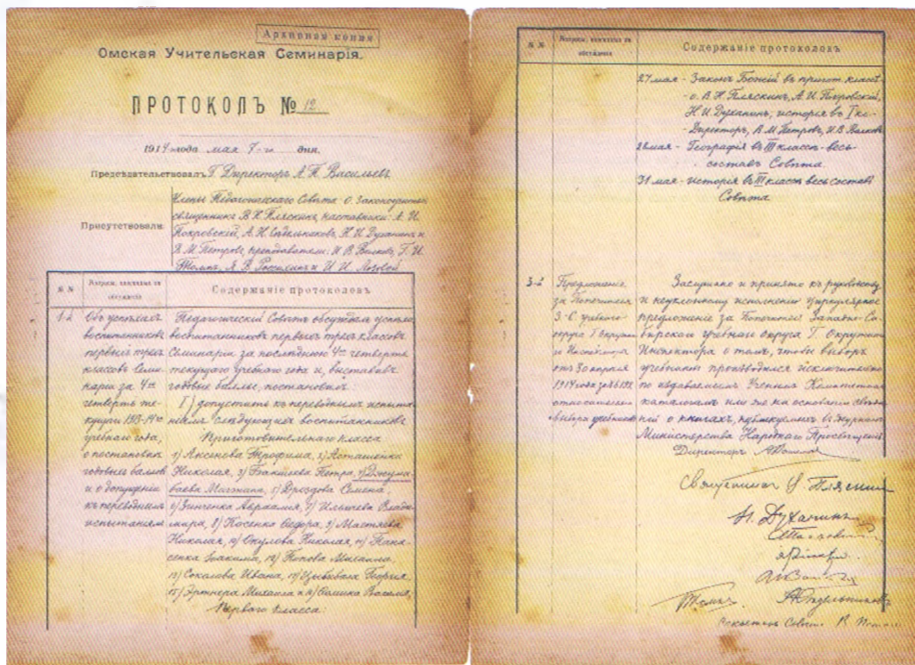
Magzhan started writing at the age of 13-14. In 1911 His first poems were published in the newspaper «Aikap». In 1912 in Kazan in the Karimov publishing house his first poetic collection «Sholpan» was published. According to the denunciation of the secret censor for «anti-government propaganda in verse», gendarmerie was assigned to Magzhan. Poetry will be printed in the newspaper «Kazakh», other publications and will become very popular among the people. In 1922, a collection of poems of Magzhan, prepared by Berniyaz Kuleev, was published.

ОМБЫ

Мағжан 1913-1917 жылдары Омбы мұғалімдер семинариясында оқып, оны жақсы бітірген. Семинарияда Сәкен Сейфуллинмен қатар оқыған. Мағжан 1917 жылы Омбы қаласында өткен Ақмола облыстық қазақ съезіне қатысып, Мәскеудегі бүкіл ресейлік мұсылмандар съезіне делегат болып сайланды. Омбыда Мағжан «Алаш» партиясының комитетіне мүше болып сайланған. 1918 жылы Мағжан «Алаш» партиясының мүшесі ретінде тұтқынға алынып, жеті ай Омбы түрмесінде отырады. 1918 жылдың 5-13 мамыр аралығында Омбы қаласында өткен жалпы қазақ жастарының съезі өтіп, онда «Жас азамат» ұйымы құрылды. Съезде «Жас азамат» газетін шығару ұйғарылды, ол «Жас азамат» ұйымының органы болды. Съезге Семейден Мұхтар Әуезов, Омбыдан Мағжан Жұмабаев қатысты. 1918 жылы Мағжан осы Омбы қаласында қазақ мұғалімдеріне курс ашады, өзі оның директоры болады. Мағжан 1921 жылы Омбыда шыққан «Бостандық туы» газетінің редакция алқасының мүшесі болды.

ОМСК

В 1913-1916 годы Магжан получает образование в Омске, в учительской семинарии, где учится с Сакеном Сейфуллиным. В 1917 году поэт участвует в казахском съезде Акмолинской области в Омске, где избирается делегатом во всероссийский мусульманский съезд в Москве. В Омске Магжан был избран членом комитета партии «Алаш». В начале 1918 г. поэт был арестован как член партии «Алаш» и около 7 месяцев просидел в тюрьме города Омска. 5-13 мая 1918 года в Омске проходил общеказахский съезд молодежи, где была создана организация «Жас азамат» (Молодой гражданин). Было принято решение о создании газеты «Жас азамат», которая была органом вновь созданной организации. В съезде принимали участие от Семей Мухтар Ауэзов, от Омска Магжан Жумабаев. В 1918 г. Магжан открывает в Омске курсы казахских учителей и становится их директором. В 1921 году Магжан становится членом редакционной коллегии газеты «Бостандык туы» (Флаг свободы).

OMSK

1913-1916 Yıllarda Magcan, Omsk'ta öğretmenler seminerine Saken Seifullin ile birlikte eğitim görüyor. 1917 yılında, şair Omsk'ta yer alan Akmola bölgesinin Kazak Kongre'sine katılıp, Moskova'daki Tüm Rusya Müslüman Kongresi'ne temsilci olarak seçilir. Omsk'ta Magcan, Alash Parti Komitesine üye olarak seçilmişti. 1918 yılının başlarında şair«Alaş» partisinin üyesi olarak tutuklanıp, yedi ayın Omsk hapisinde geçirdi. 5 Mayıs – 13 Mayıs 1918 tarihleri arasında, «Jas Azamat» (Genç Vatandaş) örgütünün oluşturulduğu Omsk'te tüm Kazakistanlı gençlerin bir kongresi düzenlendi. Kongrede «Zhas Azamat» gazetesinin çıkarılmasına karar verildi. Kongrede Semey'den Muhtar Auezov, Omsk'ten Magcan Zhumabayev geldi. 1918'de Magcan, Omsk'ta Kazak öğretmenleri için kurs açar ve kendisi orada müdür olur. 1921 yılında Magcan «Bostandık Tui» gazetesinin (Özgürlük bayrağı) yayın kurulunun üyesi olur.

OMSK

In 1913-1916 Magzhan was educated in Omsk, in the teachers' seminary, where he studied with Saken Seifullin. In 1917, the poet participates in the Kazakh Congress of the Akmola region in Omsk, where he is elected a delegate to the All-Russian Muslim Congress in Moscow. In Omsk, Magzhan was elected a member of the Alash Party Committee. In early 1918, the poet was arrested as a member of the Alash Party and spent about 7 months in the city of Omsk. May 5-13, 1918 in Omsk was held All-Kazakh congress of youth, where the organization «Zhas Azamat» (Young Citizen) was created. It was decided to create the newspaper Zhas Azamat, which was the organ of the newly created organization. At the congress took part from Semey Mukhtar Auezov, from Omsk Magzhan Zhumabayev. In 1918 Magzhan opens courses of Kazakh teachers in Omsk and becomes their director. In 1921, Magzhan became a member of the editorial board of the newspaper Bostandy Tui (Flag of Freedom).

М.Жұмабай оқыған Омбы педагогикалық семинариясының ғимараты (Солтүстік Қазақстан облысының мемлекеттік мұрағаты қорынан, Петропавл қ.)

Здание Омской учительской семинарии, в которой учился М. Жумабаев (из фондов Государственного архива Северо-Казакстанской области, г. Петропавловск)

M.Cumabay'in (Kuzey-Kazakistan bölgesi Petropavlovsk Devlet Arşivleri'nin fonlarından) okuduğu Omsk öğretmeni seminerinin inşası

The building of the Omsk teacher's seminary, where M. Zhumabayev studied (from the funds of the State Archives of the North-Kazakhstan region, Petropavlovsk)

*Омбы шәкірттері, білім қызметкерлері
(екінші қатарда, сол жағынан үшінші отырған Мағжан)
Омбы қаласы 1919 жыл*

*Ученики и учителя Омска,
(во втором ряду, с левой стороны сидит Магжан)
город Омск 1919 год*

*Omsk öğrencileri ve öğretmenleri
(ikinci sırada, sol taraftan üçüncü olan Magcan)
Omsk şehri 1919 yıl*

*Students and teachers of Omsk,
(in the second row, on the left side sits Magzhan)
city of Omsk 1919 year*

ОРЫНБОР

1917 жылы 5-13 желтоқсанда өткен 2-жалпықазақ съезіне қатысты. Алашорда үкіметінің құрамына сайланды, оқу-ағарту комиссиясының құрамына енді. 1922 жылы Орынборда Мағжанның «Педагогика» деген ғылыми зерттеу еңбегі жарық көрді.

ОРЕНБУРГ

5-13 декабря 1917 года Магжан принимает участие во 2-м всеказахском съезде. Избирается в члены правительства Алашорды, входит в состав образовательно-просветительной комиссии. В 1922 году в Оренбурге вышел в свет научный труд Магжана «Педагогика».

ORENBURG

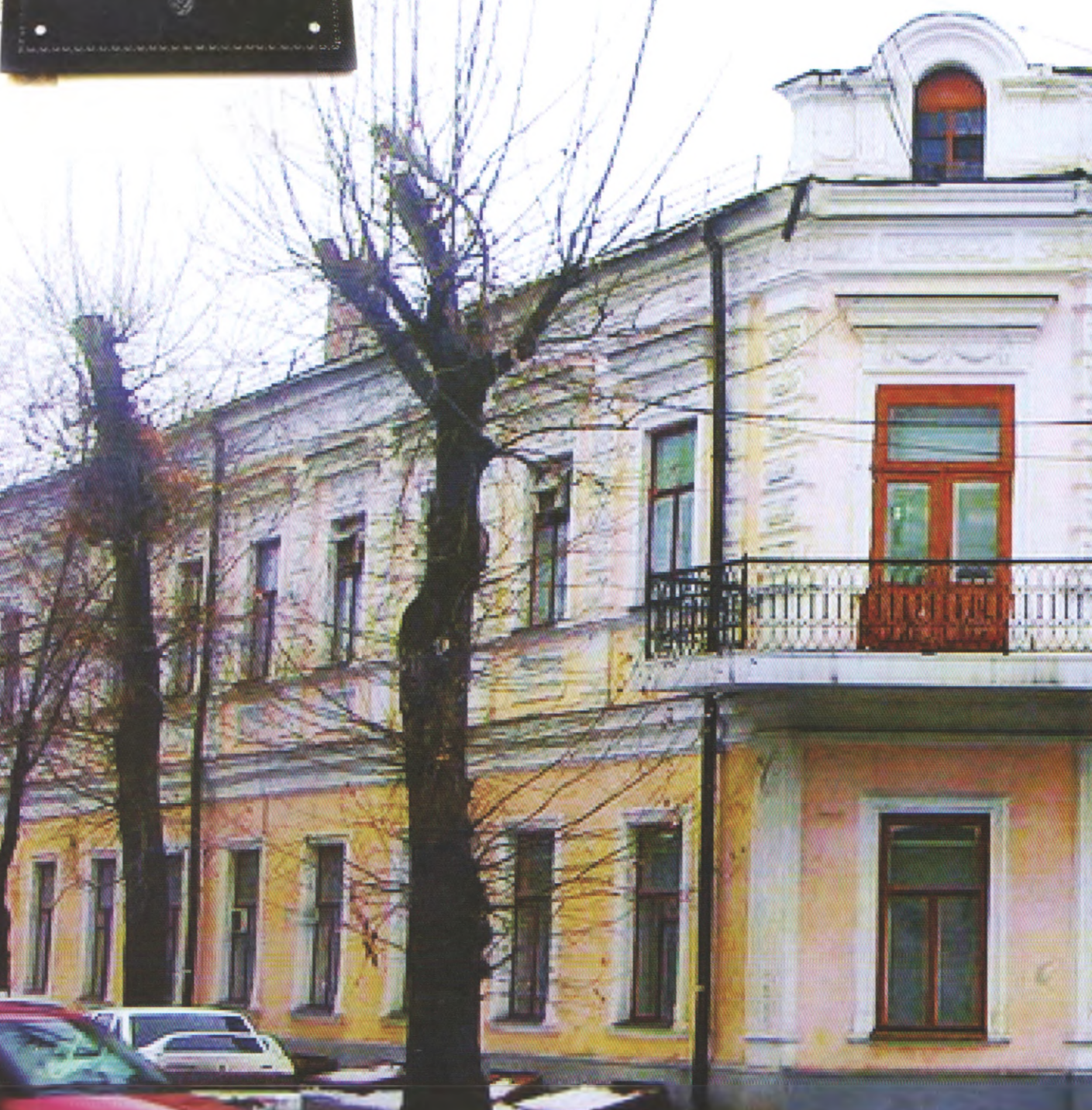
5-13 Aralık 1917 Magcan, 2. Tüm-Kazak Kongresi'ne katılır. Alashordy hükümetine seçilir, eğitim ve öğretim komisyonunun bir parçası oluyor. 1922'de Orenburg'da, Magcan'ın «Pedagoji» adlı bilimsel çalışması yayınlanır.

ORENBURG

December 5-13, 1917 Magzhan takes part in the 2nd All-Kazakh Congress. Elected to the government of Alash-Orda, is part of the educational and educational commission. In 1922 in Orenburg, Magzhan's scientific work «Pedagogy» was published.

В 1917 году в этом доме были проведены первый и второй общеказахские съезды, ставшие важными в становлении национальной государственности Казахстана

1917 жылы бұл үйде Қазақстанның ұлттық мемлекеттілігінің қалыптасу тарихында маңызды орын алған бірінші және екінші жалпықазақ съездері өткізілді

Орынбор, Пушкинская 29

МӘСКЕУ

1917 жылы Бүкілресейлік мұсылман съезіне делегат болып сайланып, Мәскеу қаласына барып съезге катысты. В.Брюсов басқаратын Мәскеу жоғары әдебиет-көркемөнер институтында оқиды. 1924 жылы Мәскеуден «Жүсіп хан» поэмасы кітап болып жарық көрді. Сол жылдары Мәскеуде жазушылар бірлестігімен, акындар одағымен жақын танысады. Сол сияқты шығармашылық одақ құруды көздейді. Мағжан оған «Алка» деп ат қойып, оның бағдарламасын жасап, жан-жаққа жібереді. Бірақ осы арман-мұраты акынның түбіне жетті. Мәскеу қаласындағы Шығыс еңбекшілері коммунистік университетінде казак жастарының «Жерлестік» ұйымында жиналыс өтіп, олар Мағжанның Қазанда, Ташкентте басылып шыққан жыр жинақтарын талқыға салды, шығармалары орынсыз сынға ұшырады. Сол кезде Мәскеуде жүрген Мағжан осы жиынға шақырылмаған. Мағжан қуғынға түседі. 1929 жылы Мағжан «Алка» атты жасырын ұйым құрғаны үшін деген жалған айыптаулармен Мәскеудегі Бутырка түрмесіне камалып, 10 жыл айдауға кесіледі. Жұбайы Зылика Мағжанды құтқару қамына кіріседі. Осы іске М. Горький араласып, Мағжан мерзімінен бұрын бостандыққа шығады. Мағжанның идеясы кейіннен іске асты. Қазақстан Жазушылар Одағы құрылды. Мағжанның арманы орындалды.

МОСКВА

В 1917 году Магжан в качестве делегата принимает участие во Всероссийском мусульманском съезде. В 1923-26 годах учится в Московском литературно-художественном институте, возглавляемом В. Брюсовым. В 1924 году в Москве отдельной книгой выходит его поэма «Жусип хан». В эти годы поэт знакомится с деятельностью писательских объединений и, в частности, Союза поэтов. Он задумывает создание литературного объединения казахских писателей, которое называет «Алка» («Коллегия»), пишет программу организации и рассылает ее для ознакомления литераторам. Однако мечте поэта не суждено будет воплотиться. В организации казахской молодежи «Землячество» в Москве при Коммунистическом университете Восточных рабочих было проведено собрание, на котором необоснованной критике подверглись стихи поэта, его сборники сочинений, опубликованные в Казане и Ташкенте. В 1929 году по ложному обвинению за тайную организацию кружка «Алка» Магжана арестуют и заключат под стражу на 10 лет в Бутырскую тюрьму в Москве. Его супруга Зылиха принимает меры по спасению мужа. При участии М. Горького в этом деле Магжан выйдет на свободу раньше назначенного ему срока. Идея М. Жумабаева объединить поэтов и писателей Казахстана впоследствии выразилась в создании Союза писателей Казахстана. Мечта поэта сбылась.

MOSKOVA

1917'de, Magcan, Tüm-Rusya Müslüman Kongresi'nde delege olarak katılır. 1923-1926 yıllarında Bryusov başkanlık yapan Moskova edebi ve sanat enstitüsünde eğitim alır. 1924'te Moskova'da «Zhusip Han» şiiri ayrı bir kitap olarak yayınlanır. O yıllarda, Moskova'da, Şairler Birliği ile, özellikle Yazarlar Birliği ile tanıştı. Aynı zamanda yaratıcı bir birliğin yaratılmasını da teşvik eder. Magcan ona «Alka» adını verdi ve programını taraflara gönderdi. Ama bu hayali şairi sıkıntılara götürecekti. Moskova'daki Doğu Toplulukları Komünist Üniversitesinde, Kazak gençlerinin «Halklar» örgütünde bir toplantı yapıldı, orada Magcan'ın, Kazan, Taşkent'te yayınlanan şiir kitapları tartışıldı, ve eserleri uygunsuz eleştirildi. O zamanlar Moskova'da bulunan Magcan bu toplantıya davet edilmemişti. 1929 yılında, Magcan «Alka» adlı gizli ittifak düzenlediği iddiasıyla Moskova'da Butyrskaya cezaevinde 10 yıl boyunca hapsedildi. Karısı Zeliha, Magcan'ı kurtarmaya özen gösterdi. Bu çalışmada M. Gorki müdahale eder ve Magzhan erken serbest bırakılır. Magcan'ın Yazarlar Birliği kurmak fikri daha sonra gerçekleşir. Kazakistan Yazarları Birliği kurulur. Magcan'ın hayali gerçekleşir.

MOSCOW

In 1917, Magzhan as a delegate takes part in the All-Russian Muslim Congress. In 1923-26 he studied at the Moscow Literary and Art Institute, headed by V. Bryusov. In 1924 in Moscow his poem «Zhusip Khan» was published as a separate book. In these years, the poet gets acquainted with the activities of writers 'associations and, in particular, the Poets' Union. He conceives the creation of a literary association of Kazakh writers, which he calls «Alka» («Collegium»), writes the organization's program and sends it out for review to the writers. However, the poet's dream will not be realized. In the organization of the Kazakh youth «Zemlyachestvo» in Moscow under the Communist University of Oriental Workers, a meeting was held in which the poems of the poet, his collections of works published in Kazan and Tashkent, were groundlessly criticized. In 1929, on false charges for the secret organization of the circle «Alka» Magzhan arrested and imprisoned for 10 years in a Moscow is Butyrskaya prison: His wife Zylkha takes measures to save her husband. With the participation of M. Gorky in this case, Magzhan will be released before his appointed term. The idea of M. Zhumabayev to unite the poets and writers of Kazakhstan was subsequently expressed in the creation of the Writers' Union of Kazakhstan. The poet's dream came true.

У. С. С. С. Р.
 ПРЕДСТАВИТЕЛЬ
 Р. П. К. С. С. Р.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Имя, фамилия, отчество студента
 1. Имя, фамилия, отчество студента
 2. Имя, фамилия, отчество студента
 3. Имя, фамилия, отчество студента

Представитель сего студент Высшего Литературно-Художественного Института т. БУКАБАЕВ Магжан действительно состоит госстипендиатом Кыргызской Республики.
 Копированное подписями и приложением печати удостоверяется.

№ 102
 № 128

Ул. Верещагина, Ташкентский обл. пер. д. 10.
 Ташкент 11-72.
 АДРЕС ДЛЯ ПИСЕМ
 Республика Узбекистан

ПРЕДСТАВИТЕЛЬ КЫРГЫЗСКОЙ РЕС. СОВ. РЕСПУБЛИКИ ПРИ ВУЗ

*Секретарь, как
 Института
 30.05.2019. М. Шаймуратов*

Шаймуратов
 /СЕКРЕТАРЬ/
 /КА. БАЛУН/

Личный листок студента

Магжан Букабаев

1. Фамилия *Магжанов*
2. Имя *Магжан*
3. Отчество *Букабаевич*
4. Пол *муж.*
5. Национальность *Кыргыз*
6. Постоянное место жительства *г. Ташкент*
7. а) В каком учебном заведении обучался до поступления в ВУЗ *Физматшкола*
 б) Местонахождение учебного заведения, в котором обучался до поступления в ВУЗ *в Ташкент*
8. а) Год первоначального поступления в ВУЗ *1996. 1. Ташкент*
 б) Год первоначального поступления в данный ВУЗ *1993.*
9. Кем делегирован в ВУЗ *Кыргыстан Республикасынын Президенти тарапынан*

10. Профессия родителей
 Художество *Секретарь*
 Ремесленник
 Студентский сов. чл.
 Цирковой работник
 Крестьянин
 Торговец
 Сельскохозяйственная профессия
 Прочие
11. Семейное положение
 холост, женат, вдовец
 холост
12. Партийность
 Член РКП
 Член РКСМ
 Член партии (какой)
 Беспартийный
Беспартийный

13. а) В какой форме воинской обязанности
 Служба в Ст. Армии
 Служба в Кр. Армии
 Не служил, то почему *Неслужил, так как учился в школе и институте.*
14. а) В какой профессии состоит сейчас
 б) С какой профессией
 в) № военного билета *63414*
15. Перемены во время прохождения курса

Наименование	1992 г.	1993 г.	1994 г.	1995 г.	1996 г.	1997 г.
Факультет						
Отделение						
Специальность						
Цикл						
Курс						

16. а) Получены ли стипендии за этот период
 б) От какого учреждения
 в) Размер стипендии в 1992 г. *65 192* ак. г.
 в 1993 г. *192* ак. г.
 в 1994 г. *192* ак. г.
 в 1995 г. *192* ак. г.
17. а) Если не получал стипендии, на какие средства живет
 б) Укажите размер
 в) Местонахождение источника средств *Коллективная организация в г. Ташкент*
 г) *192 ак. г.*
 Подпись *М. Шаймуратов*

ТАШКЕНТ

1922 жылы Қызылжарда қуғын көрген Мағжан Ташкентке келеді. Ташкенттегі Қазақ-қырғыз ағарту институтында сабақ берді. 1922 жылы Ташкентте қазақтың оқығандары «Талап» қоғамын құрды. Бұл қоғамның құрамында Халел Досмұхамбетов, Мұхтар Әуезов, Сұлтанбек Қожанов, Әбубәкір Диваев секілді тұлғалардың қатарында Мағжан да болды. 1923 жылы Мағжан Ташкентте «Сана» журналын ұйымдастыруға белсене қатысты. 1923 жылы Ташкентте «Шолпан» журналында «Батыр Баян», «Қорқыт» поэмалары және «Шолпанның күнәсі» әңгімесі басылып шықты. 1923 жылы Ташкентте екінші өлеңдер мен поэмалар жинағы жарық көреді. Қуғын көрген Мағжан Мәскеуге кетеді.

ТАШКЕНТ

В 1922 году, после гонений в Петропавловске, Магжан едет в Ташкент. Работает в Казахско-кыргызском институте просвещения в Ташкенте. В это время образованная казахская интеллигенция открыла сообщество «Талап». В его составе вместе с Халелом Досмухамбетовым, Мухтаром Ауэзовым, Султанбеком Кожановым, Абубакиром Диваевым был и Магжан Жумабаев. В 1923 году Магжан активно участвует в организации журнала «Сана» в Ташкенте. В этом же году в журнале «Шолпан» в Ташкенте выходят в свет его поэмы «Батыр Баян», «Коркыт» и рассказ «Грех Шолпан», будет опубликован второй сборник стихов и поэм. Новая волна гонений и преследований вынуждает поэта покинуть Ташкент и уехать в Москву.

TAŞKENT

1922'de Petropavlovsk'taki zulümden sonra Magcan Taşkent'e gönderilir. Taşkent'teki Kazak-Kırgız Eğitim Enstitüsü'nde çalışır. O zaman, eğitimli Kazak aydınları «Talap» topluluğunu açtı. Kompozisyonunda, Khalel Dosmukhambetov, Muhtar Auezov, Sultanbek Kozhanov, Abubakir Divaev ile Magcan Cumabay de vardı. 1923'te Magcan, Taşkent'teki «Sana» dergisini düzenlemede aktif rol aldı. Aynı yıl Taşkent'teki «Sholpan» dergisinde «Batır Bayan», «Korkıt» adlı şırleri ve «Sholpan'ın günahı» adlı romanı, ikinci şiir koleksiyonu yayınlanacaktır. Yeni bir zulüm dalgası şairi Taşkent'ten ayrılıp Moskova'ya gitmeye zorluyor.

TASHKENT

In 1922, after persecutions in Petropavlovsk, Magzhan arrived to Tashkent. He works at the Kazakh-Kyrgyz Institute of Education in Tashkent. At that time, the educated Kazakh intelligentsia opened the «Talap» community. In its composition, along with Khalel Dosmukhambetov, Mukhtar Auezov, Sultanbek Kozhanov, Abubakir Divaev, Magzhan Zhumabayev was also. In 1923, Magzhan actively participates in the organization of the journal «Sana» in Tashkent. The same year in the magazine «Sholpan» his poems «Batyr Bayan», «Korkyt» and the novel «Sin Sholpan» are published in Tashkent, the second collection of poems will be published. A new wave of persecution and prosecution forces the poet to leave Tashkent and go to Moscow.

MIRZO ULUGBEK

1394 - 1449

АЛМАТЫ

Қызылжардан қуғын көрген Мағжан 1937 жылы Алматыға келеді. Алматыда музейде, мектепте, колхоздағы дәрігерлік пункте жұмыс істейді. Аударма ісімен айналысады, еңбекақысы төленбейді. Мағжан үшін ең ауыр жылдар болады. 1937 жылы 30 желтоқсанда қайтадан қамауға алынып, ату жазасына кесілді. Қазір Алматыда Мағжан Бекенұлы Жұмабай көшесі бар.

АЛМАТЫ

Преследуемый гонениями в Петропавловске Магжан вынужден в 1937 году уехать в Алматы. В Алматы он работает в музее, в школе, в колхозном медпункте. Занимается переводами, которые не оплачивают. Эти годы самые сложные для Магжана. 30 декабря 1937 года поэта снова арестуют и приговорят к смертной казни. В Алматы имеется улица, которая носит имя Магжана Бекенулы Жумабая.

ALMATI

Petropavlovsk'de zulüm gören Magcan, 1937'de Almatı'ya gitmek zorunda kalır. Almatı'da, okulda, müzede ve toplu çiftlikteki tıp merkezinde çalışır. Ödelmeyecek çeviri işi-yapar. Magcan için bu yıllar en zor yıllar olur. 30 Aralık 1937'de, şair tekrar tutuklanır da ölümcezasına çarptırılır. Almatı'da, Magcan Bekenoglu Cumabay adına sahip olan sokak var.

ALMATY

Persecuted by persecution in Petropavlovsk, Magzhan was forced to leave for Almaty in 1937. In Almaty, he works in a museum, in a school, in a collective farm medical center. Engaged in translations that are not paid for. These years are the most difficult for Magzhan. December 30, 1937, the poet again arrested and sentenced to death. In Almaty, there is a street that bears the name Magzhan Bekenuly Zhumabai.

Арыстанмын, айбатына кім шығар?
Жолбарысымын, маған қарсы кім тұрар?
Көкте - бұлт, Жерде - Желдің гүлеген,
Жер еркесі - Желдің жөнін кім сұрар?

Мағжан

ҚАЗАҚ ЕЛІ

АСТАНА. АҚОРДА

МАҒЖАННЫҢ
ОРЫНДАЛҒАН АРМАНЫ

ҚАЗАҚ ЕЛІ

АСТАНА. БӘЙТЕРЕК

МАҒЖАННЫҢ
ОРЫНДАЛҒАН АРМАНЫ

ҚАЗАҚ ЕЛІ

АСТАНА. ЭКСПО

МАҒЖАННЫҢ
ОРЫНДАЛҒАН АРМАНЫ

II

АҚЫН ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ
Творчество поэта
ŞAIRIN ESERLERİ
The work of the poet

Алтын хакім Абайға

*Шын хакім, сөзің асыл - баға жетпес,
Бір сөзің мың жыл жүрсе дәмі кетпес.
Қарадан хакім болған сендей жанның,
Әлемнің құлағынан әні кетпес!...*

Мағжан

АБАЙ

Мағжан баспадан 1909 жылы шыққан Абай өлеңдерін оқып, «Атақты ақын, сөзі алтын хакім Абайға» деген өлең жазды. Абай поэзиясының өшпес мәнін бірден танып, оны «хакім» деп атады.

АБАЙ

В 1909 году Магжан прочтет вышедший в свет сборник стихов Абая и напишет стих-посвящение «Знаменитому поэту, слово которого на вес золота, хакиму Абая». В поэзии Абая он увидел бесценный смысл и назвал его «хакимом».

АБАУ

Magcan, 1909'da yayınlanan Abay şiirlerini okur ve «Meşhur şair, sözi altına eşit khakim Abay'a» şiirini yazdı. Abay şiirlerinin tartışılmaz özünü hemen tanıp, ona «Khakim» adını verdi.

АБАУ

In 1909, Magzhan read the published collection of Abai's poems and wrote a verse-dedication to «The famous poet, whose word is worth the weight of gold, Hakim Abay.» In the poetry of Abay he saw an invaluable meaning and called him «hakim».

МАҒЖАН ЛИРИКАСЫ

Мағжанның лирика жанрының көркемдік-философиялық қуатымен, мәдени-тарихи тереңдігімен қазақ поэзиясының көкжиегін кеңейтті. Мағжан лириканың барлық арнасында төгіп берген классик ақын.

ЛИРИКА МАҒЖАНА

Лирика Мағжана своей художественно-философской силой, историко-культурной глубиной расширила горизонты казахской поэзии. Мағжан поэт-классик, плодотворно работавший во всех жанрах лирики.

MAGCAN SÖZCÜSÜ

Magcan lirik şiirinin sanatsal ve felsefi gücüyle, tarihi ve kültürel derinliği ile, Kazak şiirinin ufkunu genişletmiştir. Magcan, lirik şiirin her türünde verimli bir şekilde çalışan klasik bir şairdir.

MAGZHAN'S LYRIC

Lyric of Magzhan with his artistic and philosophical power, historical and cultural depth has expanded the horizons of Kazakh poetry. Magzhan is a classical poet, who worked fruitfully in all genres of lyric poetry.

АЛЫСТАҒЫ БАУЫРЫМА

Алыста ауыр азап шеккен бауырым,
Қуарған бәйшешектей кепкен бауырым,
Қамаған қалың жаудың ортасында
Көл қылып көздің жасын төккен бауырым.

Алдында ауыр қайғы жатқан бауырым,
Өмірі жапа шеккен жатқан бауырым.
Түксиген жүрегі тас жауыз жандар,
Тірідей терің тонап жатқан бауырым.

Апырмай, емес пе еді алтын Алтай –
Анамыз бізді тапқан асау тайдай!
Бауырында жүрмеп пе едік салып ойнақ,
Жүзіміз емес пе еді жарқын айдай!

Алалы алтын сақа атыспап па ек,
Тебісіп бір төсекте жатыспап па ек.
Алтайдай анамыздың ақ сүтінен
Бірге еміп, бірге дәмін татыспап па ек.

Тұрмап па еді, біз үшін мөлдір бұлақ
Сылдырап, сылқ-сылқ күліп, таудан құлап.
Даяр боп ұшқан құстай сокқан құйын,
Тілеген бір-бір тұлпар бейне пырақ!

Алтайдың алтын Күні еркелетіп,
Келгенде жолбарыс боп, жана ержетіп,
Ақ теңіз, Қара теңіз ар жағына,
Бауырым, мені тастап қалдың кетіп.

Мен қалдым – жас балапан канат қакпай,
Ұшам деп ұмтылсам да дамыл таппай.
Жөн сілтер, жол көрсетер жан болмады,
Жауыз жау қойсын ба енді мені атпай.

Қорғасын жас жүрекке оғы батты,
Күнәсіз таза қаным судай акты.
Қансырап, әлім кұрып естен тандым,
Қаранғы абактыға берік жапты.

Көрмеймін кеше жүрген кыр-сайды да,
Күндіз – Күн, түнде – күміс нұрлы Айды да.
Ардақтап, шын жібектей арайға орап
Өсірген алтын анам – Алтайды да.

Апырм-ай, айрылдык па калың топтан,
Шабылып кайтпайтұғын жауған оқтан.
Түріктін жолбарыстай жүрегінен
Шынымен қоркак кұл боп жаудан бұккан.

Шарк ұрып, ерікке ұмтылған Түрік жаны,
Шынымен ауырды ма бітіп халі?!
От сөніп жүректегі, құрғады ма
Қайнаған тамырдағы ата қаны?!

Бауырым, сен о жакта, мен бұ жакта,
Қайғыдан қан жұтамыз.
Біздің атка лайык па кұл боп тұру?
Жүр, кетелік Алтайға, ата мирас, алтын такка!

UZAKTAKI KARDEŞİME

Uzakta ağır azap çeken kardeşim!
Solmuş l leler gibi kuruyan kardeşim
Etrafını sarmış düşman ortasında
G l gibi gözyaşı döken kardeşim!

 n n  ağır kaygı örtmüş kardeşim!
 mr nce yaddan cefa görmüş kardeşim!
Hor bakan, yüređi taş, kötü düşman
Diri diri derini soymuř kardeşim!

Heyhat! Deđil miydi Altın Altay
Anamız, bizi dođuran? Bizlerse birer tay,
Bađrında y r medik mi ser zat
Y z m z deđil miydi ıřık sačan ay?

Alaca altın ařık atıřmadık mı?
Tepiřip bir d řekte yatıřmadık mı?
Anamız olan Altay'ın ak sütünden
Beraber emip, beraber tadıřmadık mı?

Akmadı mı bizim iin duru bulak,
řarıldayıp řarıl řarıl dađdan inerek,
Hazırdı uan kuř, kopan yel gibi
Dilesek bir bir atlar, tıpkı burak!

Altay'ın altın günü nazlanarak
Gelende, sen pars gibi bir er olarak,
Akdeniz, Karadeniz  telerine
Kardeşim, gittin beni bırakarak!

Ben kaldım yavru balaban, kanat aamam,
Usam diye davransam bir türlü uamam,
Y n bulduran, yol gösteren can kalmadı;
Yavuz düşman koyar mı řimdi beni
vurmadan?

Kurřunlar ge yüređime saplandı,
Günahsız taze kanım su gibi aktı,
Kansız kalıp, kuruyup bayıldım,
Karanlık hapse sıkıca kapattı.

Görmüyorum gece gezdigimiz ovayı da,
Gündüz güneři, gece gümüř nurlu ayı da,
Nazlı nazlı ipek kundaklara sarmalayıp
Bizi büyüten altın anam Altay'ı da!

Heyhat! Ayrıldık mı ulu bütünden?
Dađılıp yılmayan yagan oklardan
Türk' n pars gibi yüređi varken
Korkak kul mu olduk düřmandan sinen.

Erkin olmak isteyen Türk' n canı
Gerekten hasta mı, bitti mi hali?
Y rekteki ateř s nd  m , kurudu mu?
Damarında kaynayan atalar kanı?

Kardeřim! Sen o yanda, ben bu yanda
Kaygıdan kan yutuyoruz, bizim adımıza
Layık mı kul olup durmak? Gel, gidelim
Altay'a, ata miras altın tahta.

Ali Akbush

Түркия. Мағжан. Түрксой.

TO MY BROTHER IN DISTANCE

My brother who suffers torment in distance
My brother who withered like the pale tulips
Having surrounded by a horde of enemies
My brother who weeps by filling lakes.

My brother whose front is full of griff
My brother who had bad time all his life
My brother whose skin was subject to scalping
By the scornful, hard-hearted brutal enemy.

Oh my Saint, Wasn't the Golden Altay
Our mother who found us as a foal
Haven't we strolled on her bosom freely
Haven't our faces were like a shining moon?!

Haven't we have played golden knucklebone
Haven't we scuffled together in the same bed
Haven't we drank from our mother Altay
the same white milk and tasted together?

Isn't staying for us the pure spring
From mountain with a gurgling sound
It was ready as a flying bird and a wind
If we wish it will appear as a stallion Buraq

The Altay's golden days had spoonfed you
That you had turned into a tiger-hearted hero
So my brother you have left me here and gone
To the White Sea, Black Sea, and beyond!

I remained – a butterbump chick can't fly
I attempt to fly, but couldn't accomplish this
No soul left to show and lead the way
Would the mean enemy live me without hitting.

Bullets have stuck on my young heart
My sinless fresh blood flows like water
By bleeding, I weakened, I passed out
Darkness firmly closed the prison...

I don't see the steppe and ravine at night
In daylight the sun and in night the radiant moon
Also my mother Altay which I've cared
and wrapped in real silk with great respect.

Oh God, we have separated from a big flock
From those non-returning shooting arrows
From the Turk's tiger-heartedness
Having become coward slaves hiding from enemy

The Turk's soul that moved to freedom
Is it really exhausted totally?!
Has the fire in our heart died away, dried out
What about the boiling father's blood?!

My brother, you are there, and I am here
We are drinking blood in sorrow, is it proper
That we remain as a slave? Come on, let's go
To the Altay, the Golden Mount, of our father.

Timur Kocaoglu and Eric Gerson

ПАЙҒАМБАР

*Устремляя наши очи
На бледнеющий Восток,
Дети скорби, дети ночи,
Ждем, не придет ли наш Пророк.*

Д. С. Мережковский

Күнбатысты қараңғылық қаптаған,
Күні батып, жана таңы атпаған.
Түнеріп жүр түннен туған перілер,
Тәңірісін табанына таптаған.

Күнбатысты қараңғылық қаптаған,
Көгінде жок жалғыз жұлдыз батпаған,
Түн баласы тәңірісін өлтіріп,
Табынатын баска тәңірі таппаған.

Күнбатысты қараңғылық қаптаған,
Жалғыз жан жок қараңғыда лакпаған.
Білген емес иман деген не нәрсе,
«Қарын» деген сөзді ғана жаттаған.

Түн баласы... Түн жолына түскен ол,
Сакаусың деп Мұса тілін кескен ол,
Тәңірінің сүйікті ұлы Айсанын
Тітіркенбей ұрттап қанын ішкен ол...

Түн баласы түнерген түн жамылған,
Аллаға емес, эзәзілге табынған.
Інжілді өртеп, табанға сап құранды,
Әділдікті күткен ессіз қарыннан.

Түн баласы өмірінде арзан таңменен,
Қабыл ұлы ауызданған қанменен.
Табынатын құр денеге жануар,

Болған емес жұмысы оның жанменен.

Төгілмей ме кемерінен асқан су,
Өлтірмей ме жайылған соң күшті у.
Түн баласы түнеріп тұр өлгелі,
Көзіңді сал – күнбатыста қанды шу.

Көзге түртсе көрінбейтін кара түн,
Күңірене ме, күле ме, әлде, әлдекім?
Жылайды да, шулайды да ұлиды,
Бұл кім? Бұл ма – түн баласы түссіз жын.

Қап-кара түн. Түн баласы күңіренед,
Күңіренумен бір-біріне үн беред.
Сөгінеді, сүрінеді, жығылад,
Қара түнде көр көзімен не көред?!

Қап-кара түн. Шегір көзді жындар жүр.
Қап-кара түн. Қайғы мен қан ойнап тұр.
Қайғы менен қара қанға түншығып,
Түн баласы ауыр ойлар ойлап тұр.

Қап-кара түн. Уақыт ауыр өтеді,
Ой артынан ойлар келіп кетеді.
Түн баласы көр көзінен жас төгіп,
Күншығыстан бір пайғамбар күтеді...

Ерте күнде отты Күннен Гун туған,
Отты Гуннен от боп ойнап мен туғам.
Жүзімді де, қысық кара көзімді,
Туа сала жалынменен мен жуғам.

Қайғыланба, соқыр сорлы, шекпе зар,
Мен – Күн ұлы, көзімде Күн нұры бар.
Мен келемін, мен келемін, мен келем,
Күннен туған, Гуннен туған пайғамбар.

Соқыр сорлы, көрмей ме әлде көзін көр?
Күншығыстан таң келеді, енді көр.
Таң келеді, мен келемін – пайғамбар,
Күт сен мені, «лахауланды» оқи бер.

Күншығыстан таң келеді – мен келем,
Көк күніренед: мен де көктей күніренем.
Жердің жүзін қараңғылық қаптаған,
Жер жүзіне нұр беремін, Күн берем!

Қап-қара түн. Қайғылы ауыр жер жыры,
Қап-қара түн. Күніренеді түн ұлы.
Күншығыста ақ алтын бір сызық бар:
Мен келемін, мен пайғамбар – Күн ұлы.

ПРОРОК

*Устремляя наши очи
На бледнеющий Восток,
Дети скорби, дети ночи,
Ждем, не придет ли наш Пророк.*

Д. С. Мережковский

Над Западом сгустился мрак ночной,
Там Солнце ныне не взойдет с зарей.
Во мгле ночной лишь демоны кружат,
И даже Бог растоптан там толпой.

Над Западом сгустился мрак ночной,
На небе звезд не видно ни одной.
Здесь дети ночи, Бога умертвив,
Напрасно ждали, что придет другой.

Над Западом сгустился мрак ночной,
Здесь всякий занят полной ерундой.
Законы веры знать им не дано,
Здесь брюхо застит оком собой.

Исчадья тьмы, дорогой тьмы идут,
Их и Муса не вызволит из пут.
Айса, сын Божий, распят ими был,
Лишь крови жаждал их неправый суд.

О, дети ночи, под покровом мглы,
Лишь Вельзевулу поклонялись вы.
И Библию, топтали, и Коран,
Восславив брюхо, что еще могли?

О, дети ночи, вы – заре враги,
Ваш Каин первый вырос на крови.
Животное, чей идеал лишь плоть,

Как может знать высокий зов любви?!

Так в половодье волн страшит накат,
Так яд в крови рождает в ней распад.
О, дети ночи, ваш повержен мир,
Над Западом – раскаты канонад.

В кромешной тьме царит над всеми ночь,
В ней голоса, и всхлипы, и не прочь
В ней кто-то засмеяться, зарыдать,
Незримый кто-то там до игр охоч.

Незримый кто-то воет и орет,
Таких, как сам, на шабаш он зовет.
Вот он споткнулся, снова побежал,
Слепой во тьме, как путь он разберет?

В кромешной тьме он ходит, востроглаз,
Беда и кровь нашли тут свой экстаз.
И задыхаясь от паров таких,
Он ходит в думах тяжких как напасть.

В кромешной тьме и время медлит ход,
Не сдержишь тут и мыслей хоровод.
С незрячих глаз лия потоки слез,
С Востока он теперь пророка ждет.

Был в древности рожден от Солнца гунн,
От гунна – я, как пламя, вечно юн.
Я ликом чист, глазами я раскос,
И, пламенея, жду я свой канун.

О, не грусти, слепец мой, дай мне срок,
Я Солнца сын, верней, его зрачок.
Иду я к вам, пылая словно весть,
Рожденный гунном солнечный пророк.
Слепец несчастный, ты глаза раскрой

С Востока я иду к тебе с зарей.
Иду к тебе, я – призванный пророк,
Дождись меня, готовься к «Отходной».

Я – свет с Востока, радостный восход,
Мой голос сотрясает небосвод.
Над миром всем сгустился мрак ночной,
Дам миру свет я, Солнце вновь взойдет.

В кромешной тьме печален плач осин,
В кромешной тьме рыдает ночи сын.
В кромешной тьме – луч солнца золотой,
То я иду, пророк и Палладин.

перевод Ауезхана Кодара

PEYGAMBER

*Bir gecenin çocukları
Gözlerimiz dağuda
Günü güne ekliyoruz
Bir gün gelir mi diye
Peygamberimizi bekliyoruz.*

Merejkovsky

Bütün Garbı karanlıklar kaplamış
Güneş batmış bir daha tan atmamış
Aşık yüzlü gece doğan periler
Asi olup Tanrısını takmamış

Bütün Garbı karanlıklar kaplamış
Semasında bir tek yıldız kalmamış
Tün Balası Tanrısını öldürüp
Ondan sonra hiçbir şeye tapmamış

Tün Balası tutmuş gece yolunu
İsyan edip, peygamberi Musa'nın
Peltek diye kesivermiş dilini
Tanrının sevgili kulu İsa'nın
Tiksinmeden yudumlamış kanını

Tün balası hep kavgalı tan ile
Kabil soyu ağzı dolu kan ile
Boş bedene tapman bir hayvandır
Hiç işi yok onun ruhla, can ile

Dökülmez mi hiç kabından taşan su
Öldürmez mi yayılan güçlü ağı
Tün Balası somurtuyor ölecek
Bir birini yiyor Batı ulusu

Göz diksen de görünmüyor karanlık
Bu çılgınlıklar seçilmiyor bir anlık
Ağlayan kim, uluyan kim, gülen kim
Bu kim? Bu mu? Tün Balası bu zındık

Karanlıkla Tün balası bağırır
Bağırarak bir birini çağırır
Bir engele takılır da ayağı
Yıkılınca küfürleri savurur

Kara gece dalgalanan kara kan
Korler gibi dizilmiş bir sürü can
Dizi dizi o körlerin önünde
Yarım sakal köhne bir entelijan

Gece zindan ve çakır gözlü cinler
Gece zindan kaygılar, kan ve kinler
Kaygı ile kara kana batarak
Tün balası kendi kendini dinler

Gece-zindan, geçme bilmiyor zaman
Gelip gider, evham üstüne evham
Tün balası ağlayarak her sabah
Bir peygamber bekliyor gümdogudan

Geceyi yaratmış önce yaratan
Arkasından güneş doğmuş doğudan
Güneş ateş, altındır gün ışığı
Ve güneşten doğmuş Güvin, Türk Atam

Ta ezelden güneşten doğmuş Güvin
O güneşten ateş olup doğdum ben
Yüzümü ve kısık kara gözümü
Doğar doğmaz ışıkla yudum hemen

Kaygılanma zavallı kör çekme zar
Gün oğluyum gözümde gün nuru var
Gelen benim, gelen benim, gelen ben
Mürşidinin etme artık intizar

Hey zavallı görmüyor mu gözün kör
Bak doğudan tan atıyor şimdi gör
Gelen haber, gelen benim o önder
Bekle beni, sen «lahavle» deyiver

Gün doğudan gelen tan'dır, gelen ben
Gök gürlüyor, sanma benim gürlenen
Yeryüzünü karanlıklar kaplamış
Yerüzüne nur saçay ım sinemden

Karanlık gecede ağıt yakıyor
Tün balası için için ağlıyor
Gün Doğuda ak altın bir çizgi var
Uyarmaya Gün Balası geliyor

Ali Akbush

Туркистан — екі дүние есігі ғой,
Туркистан — ер түріктің бесігі ғой.
Ма.наша Туркистандай жерде туған
Түріктің Мәңірі берген несібесі ғой.

Мағжан

ТҮРКІСТАН

Түркістан – екі дүние есігі ғой,
Түркістан – ер түріктің бесігі ғой.
Тамаша Түркістандай жерде туған
Түріктің Тәңірі берген несібесі ғой.

Ертеде Түркістанды Тұран дескен,
Тұранда ер түрігім туып-өскен.
Тұранның тағдыры бар толқымалы,
Басынан көп тамаша күндер кешкен.

Тұранның тарихы бар отты желдей,
Заулаған қалың өрттей аспанға өрлей.
Тұранның жері менен суы да жат,
Теңіздей терең, ауыр ой бергендей.

Тұранның егі-шексіз шөлі қандай,
Теңіздей кемері жоқ көлі қандай!
Тұранның дария аталған өзендер:
Тасыса, шөлді басқан селі қандай!

Тұранның таулары бар аспанға асқан,
Мәңгіге басын аппак шаштар басқан.
Бауырында ерке бұлақ салады ойнақ,
Жаралып таудан аққан салқын жастан.

Шөлдер бар, жел де жүрмес, сап-сары құм,
Моладай ешбір үн жоқ мәңгі тып-тын.
Болмақ па жан-жануар шексіз шөлде,
Сар құмда салар ойнақ пері мен жын.

Тұранның теңіз дерлік көлдері бар,
Шалқыған егі-шетсіз Теңіз, Арал.
Бір шетте қасиетті Ыстыккөлдiң
Бауырында дүние көрген түрік көкжал.

Ертеде Оқыс, Яксарт – Жейхун, Сейхун,
Түріктер бұл екеуін дария дейтін.
Киелі сол екі су жағасында
Табасың қасиетті бабаң бейітін.

Тұранның Тянь-Шаньдай тауы қалай,
Пар келмес Тянь-Шаньға таулар талай!
Еріксіз ер түрікті ойға аларсың
Көкке асқан Хантәңіріге карай-қарай.

Балқашты бауырына алған Тарбағатай,
Жоталы, жер кіндігі – Памир, Алтай.
Қазығұрт қасиеті тау болмаса,
Топанда Нұх кемесі тоқтар қалай?

Тұранның жері де жат, елі де жат,
Құйындай бастан кешкен күш де жат!
Тұранды түгелімен билеп тұрған
Ертеде ертегі хан Афрасияб.

Ежелден жер емес ол карапайым,
Білесің, тарихты ашсаң Тұран жайын.
Тұранға қасиетті құмар болған
Ертеде Кей-Қысырау мен Зұлқарнайын.

Тұранға жер жүзінде жер жеткен бе?
Түрікке адамзатта ел жеткен бе?
Кең ақыл, отты қайрат, жүйрік қиял,
Тұранның ерлеріне ер жеткен бе?!

Тумайды адамзатта Шыңғыстай ер,
Данышпан, тұңғыық ой, болат жігер.
Шыңғыстай арыстанның құр аты да
Адамның жүрегіне жігер берер.

Шыңғыстан Шағатай, Үкітай, Жошы, Төле
Атаға тартып туған бәрі бөрі.

Шыңғыстың қол бастаған екі көзі –
Жолбарыс Сұпытай мен көкжал Жебе.

Тұранның билері бар Тарағайдай,
Сол биден Темір туған от боп ойнай.
От шашып жер жүзіне Ақсақ Темір,
Жарқ етіп өте шыққан найзағайдай.

Тұранды мақтамаймын тіпті текке,
Онсыз-ақ Тұран таныс талай шетке.
Сырласқан үйде отырып аспан-көкпен
Білгіш аз жеткен жүйрік Ұлықбекке.

Асыл қан – қасиетті түрік қаны,
Сол қаннан – Ибн-Сина Әбуғали.
Молдығы білімнің сикыр дерлік,
Дүниеге мұндай адам тудыма әлі?

Түріктің кім кеміткен музыкасын,
Фараби тоғыз ішекті домбырасын
Шерткенде тоқсан тоғыз түрлендіріп,
Жұбанып, кім тыймаған көздің жасын?!

Тұранда түрік ойнаған ұксап отқа,
Түріктен басқа от болып жан туып па?
Көп түрік енші алысып тарасқанда,
Қазақта кара шаңырақ қалған жоқ па?

Арыстан елге Отан болған Тұран,
Тұранда қазағым да хандық құрған.

Қазақтың қасқа жолды Қасым ханы
Тұранның талай жерін билеп тұрған.

Әділ хан аз болады Назардайын,
Алашқа Есім ханның жолы дайын.
Тәукедей данышпан хан құрған екен
Басында Күлтөбенің Құрылтайын.

Бұл Тұран ежелден-ақ алаш жері,
Тұрансыз тарқамаған алаш шері.
Тұранның топырағында тыныштық тапқан
Алаштың арыстаны – Абылай ері...

Тұраннан Сарыарқаны бөлек деме,
Түркістан алты алашқа болған Кебе.
Тұранның топырағын құшып жатыр
Кешегі ердің ері көкжал Кене.

Шер батса – кім іздемес туған елін,
Тұлпар да көксемей ме туған жерін?
Арқанын ардагері – қалың алаш,
Тұран да, біле білсең, сенің жерің!

Қырағы Тянь-Шань мен Памир, Алтай,
Күтеді көптен сені қарай-қарай.
Кене мен Абылайдың жолын қумай,
Жапанда жайылудың мәні қалай?!

Ертеде Оқыс, Яқсарт-Жейхун, Сейхун,
Түріктер бұл екеуін дария дейтін.
Киелі – сол екі су жағасына,
Болмаса, барсаңшы іздеп бабаң бейітін!

TÜRKİSTAN

Türkistan iki dünya eşiğidir
Türkistan Türklerin ilk beşiğidir
Ulu Türkistan gibi yerde doğan
Türkoğlu'na Tanrı'nin ışığıdır

Bir adı Türkistan bir adı Turan
Bu topraktır Türkoğlu'nu doğuran
Turan'ın takdiri hep fırtınalı
Yarısı tufandır, yarısı bayram

Turan'ın tarihi ateşli rüzgâr
Harlı alevleri semaya çıkar
Deniz gibi derin ilham kaynağı
Bu diyarın suları da efsunkâr

Turan'ın toprağı uçsuz bucaksız
Derin gölleri var denizden farksız
Amuderya, Siriderya kardeştir
Ceyhun-Seyhun, biri ana, biri kız

Turan'ın dağları göklere ağar
Ağarmış saçları kucak kucak kar
Soğuk sularıyla çağlayıp durur
Dağların bağrından akan pınarlar

Çölleri var, kum deryası sapsarı
Bu tenhada ne çiçek var ne arı
Her tarafta cinler cirit oynuyor
Ses seda yok. perilerin mezarı

Turan'ın denize denk gölleri var
Dalgalanan görkem bir deniz Aral
Bir uçtaki ışık gölün bağrından
Ecdadımız gök yeleli Türk doğar

Dün Okıs-Yaksart'miş Ceyhun'la Seyhun
Türkler bu sulara ezelden meftun
Mukaddes suların bir yakasında
Ulu atamızın türbesi metfun

Türkistan'da bir Tiyanşan dağı var
Bu Tiyanşan kendine denk dağ arar
Göge degen Han Tanrıya bakarak
Tutsak olan Er Türk'ü düşün naçar

Balkaşi bağrına bas Tarbagatay
Yerin göbeğidir Pamirle Altay
Mukaddes Kazıkurt olmasa eğer
Liman bulamazdı Nuh kolay kolay

Turan'ın eli başka, yeri başka
Onun fırtınalı kaderi başka
Tarihte Turan'ı kuran kahraman
Efrasiyap derler önderi başka

Sıradan bir ülke değildir Turan
Anlarsın ne imiş tarihe baksan
Geçmişte Keyhilsrev ile Zülkameyn
Bu fikre hız veren iki kahraman

Yeryüzünde Turan gibi yer var mı
Türkoğluna karşı koyan er var mı
Derin akıl, zîrek hâyâl, bol gayret
Turan erlerine hiç uyar var mı

Doğmadı âlemde Cengiz gibi er
Basiretli, çelik yürek bir lider
Böyle bir arslanın tek ismi bile
Olü yürekleri eder seferber

Çağatay. Ögedey, Cuçi ve Töle
Bir zaman cihana vermiş velvele
Atasına çekmiş cümlesi borü
Sabıttay Pars ile Bozkurt alp Cebe

Turan beylerinden biri Taragay
Bu beyin oğludur ulu Timur Bey
Sıgmadı dünyaya bir alevdi o
Böyle er doğar mı hiç kolay kolay

Turani bu kadar övmek gerekmez
Onsuz da dünyada tanıyor herkes
Evde otururken semayla sırdaş
Asırlar geçse de Uluğ Bey ölmez

Asil kandır haysiyetli Türk kani
İbn-i Sina ulemalar sultanı
Onun irfanını sihir sandılar
Nanı tuttu İran'ı ve Turan'ı

Kimmiş küçümseyen mûsikîmizi
Silinmez bu yolda Farâbî izi
Tutar doksan dokuz tavır sergiler
Sonra için için ağlatır bizi

Turan'da Türk ateş olup oynamış
Türk'ten gayri kimse odtan doğmamış
Kardeşleri miras paylaştığında
Kadim baba evi Kazağa kalmış

Kahraman bir halka yurt olan Turan
Kazak'tır Turan da hanlıklar kuran
Nice eyaleti çekip çevirmiş
Kanunları kolay, âdil Kasım Han

Nazar gibi âdil bir han az olur
Esim Han'ın kanunları öz olur

Tevke Han emsali âdil bir hanın
Kurultayı Kol Töpe'de Kurulur
Turan ta ezelden Alaç'ın yeri
Turan'sız Alaç'ın dinmez kederi
Alaş'ın arslanı Abılay Han'ın
Alaş toprağında aziz makberi

Sar'arka'yı Turan'dan ayrı sanma
Altı Alaş ayrı dense inanma
Kenesari gibi büyük kahraman
Turan'ın bağrında yatıyor amma

Hasret kalsa kim özlemez yurdunu
At da ilk yurdunu özlemiyor mu
Mübarek bozkırın sakini Alaş
Turan anayurdun unutma bunu

Basîretli Altay, Tiyaşan. Pamir
Yolunu bekliyor çoktan beridir
Kene'yle Abılay yolu yolumuz
Kırda yayılmayan manası nedir

Dünk Oks – Yaksart; Ceyhun'la Seyhun
Türkler bu sulara ezelden meftun
Mukaddes suların bir yakasında
Ulu atamızın türbesi metfun.

Ali Akbush

TURKISTAN

Turkistan - the gate of this and otherworld,
Turkistan, the brave Turk's cradle.
Wonders were born in the place like Turkistan,
Which is a gift from God to the Turks.

In the past they called Turkistan "Turan,"
My brave Turk was born and raised in Turan.
Turan has had a turbulent fate.
Numerous events have passed over its head.

Turan has a history just like a wind of fire
Which reaches into the sky as a thick blaze.
Turan's earth and water are also unusual
Leads you toward deep thoughts just like sea.

What about Turan's endless broad desert?
What about its sea-like lake of unreachable
shores?
What about Turan's creeks which are called
rivers
And its flood that overflows the deserts.

Turan has mountains that stretch to the sky.
White hairs cover up its peaks eternally.
At its chest the wild spring swings
From cool tears that break through the mountain.

There are deserts of yellow sands without any
wind
Mute like a grave with no sound forever.
Can there be any living being in this endless
desert?
In vast sand angels and genies arise and run
wild.
Turan has lakes as large as a sea:
The Aral, the stormy and endless sea.
In the bosom of the sacred Lake Issik
The blue-maned Turk was born.

In the past Jayhun and Seyhun were Oxus and

Yaksart
The Turks used to call them «darya» (river).
You would find on the banks of these two rivers
The grave of your glorious grandfather.

Tell me of Turan's mountain Tiyan-shan.
No mountain can match it.
You may recall the captive brave Turk
While gazing at Han Tengri peak.

The Tarbagatay that embraced the Balkash.
Pamir, the belly of the fat earth and Alay.
If no mountain like the esteemed Kazi Kurt had
been
How could Noah's ark have found land in the
flood?

Both Turan's land and its people are different.
Its days that have passed like storms are
different.
Afrasyap was the legendary khan [or ruler]
Who reigned over the entire Turan.

For all eternity it is no ordinary place.
If you uncover Turan, you may know its history.
In the past, both Keykhusrav and Alexander
Longed for the esteemed Turan.

Can any region in the world be the equal of
Turan?
Can any people in all mankind equal the Turk?
Broad intellect, fervently zealous, sharp
imagination –
Can any hero challenge the heroes of Turan?

In mankind, no hero like Genghis Khan be born
so wise, so thoughtful, with a steel heart.
The mere name of Genghis the lion
Fills a man's guts with courage.

From Genghis, Chagatay, Oktay, Chochi, and Toli
Were born as wolves like their father.
The two eyes of Genghis that he entrusted
Were the tiger Supitay and the blue-maned Jebe.

Turan has chieftains such as Taraghay
From whom Tamerlane was born like a fireball.
The Tamerlane dispersed fire on the earth
Has passed away like lightning flaming up it.

I'm not praising Turan for nothing.
Turan is known to many without praise.
Only few scholars who can compete with
Ulugh Bek, who was intimate with the sky.

The noble blood is the the worthy Turk's blood
From that blood Avicenna Abu Ali was born.
His science was once astonishing.
Has anyone like him ever been born on the earth?

Can anyone underestimate the Turks' music?
When Farabi played his nine-string dombira
In ninety-nine different tunes, [tell me] who
Wasn't aroused to shed his tears?

The Turk rolled in Turan just like a blaze.
Has any soul other than Turk been born of fire?
After many other Turks had claimed their own shares
Didn't the «black hole» remain for the Kazaks?

Turan become fatherland for lion-hearted people
My Kazak has formed a khanate too.
The evenhanded Qasim Khan of the Kazaks
Has reigned most of Turan's land.

There can be only a few fair khan like Nazar.
The codes of Esim Khan are suitable to Alash.
The wise ruler Tevke gathered
His grand assembly on the top of Kol Tobe.

Turan is eternally the land of the White Alash,
Outside Turan the Alash heroes never took root.
It was in Turan's soil that the lion of Alash,
Hero Ablay, at last found peace.

Don't speak of the steppes as outside of Turan
Turkistan gave birth to the Six Alash.
The hero of heroes, Blue-maned Kene
Has been caressing the soil of Turan.

Who doesn't long for his fatherland?
Doesn't the legendary mustang yearn
For its birthplace? Oh, esteemed Alash,
Turan, if you could know, is your land!

The far-reaching Tiyan-shan, Pamir and Alay,
Have long been awaiting your arrival.
What's the use of just spreading across the plains
And not following the path of Kene and Abilay?

In the past Jayhun and Seyhun were Oxus and Yaksart.
The Turks used to call them «darya» (river).
Either go to the banks of these two sacred rivers
Or seek the grave of your grandfather?

Timur Kocaoglu & Mel Kenne

ОРАЛ ТАУЫ

Таласкан аспанменен көкпенбек тас,
Қарасан төбесіне айналар бас.
Жасаған мейірімі кең қадір тәңірі
Шығарған сол тауынан алтын, алмас.
Жіп-жиі, шытырманды түрлі ағаш,

Тұрғаны мұнарланып өсіп жалғас,
Қарағай, шырша-батыр бір калыпта:
Шілде, жаз, қысын, күзін есіне алмас!
Ішінде аю, қасқыр, түрлі аң толған,
Адамзат батып жалғыз, аяқ салмас.

Бір күнде сенің иен түрік еді,
Орын ғып көшіп-қонып жүріп еді.
Қорықпайтын таудан, тастан батыр түрік
Қойныға жайыменен кіріп еді.

Ер түрік ен далана көрік еді
Отырса, көшсе, қонса – ерік еді.
Тұрғанда бақыт құсы бастарында,
Іргесі жел, күн тимей берік еді.

Тұрақсыз бұл жалғанда опа бар ма?
Сактан, алдар, бой салып жақын барма!
Бүгінгі күн жан досын болып жүріп,
Құлатып кетер ертең сені жарға.

Қарашы төнірекке мойның бұрып,
Алтай, Орал бойында тұрған түрік
Аты да, заты да жоқ, дыбысы жоқ,
Жоғалған әлдеқайда іріп-шіріп.

Оралдай ата мекен жерлеріне,
Қасиетті атаның көрлеріне,
Аузы түкті шет елдер ие болып,
Көрсетіп тұр қысымды ерлеріне.

Анамыз бизди өсірген, қайран Орал,
Мойның тұңғышыңа, бермен Орал!
Қосылып батыр түрік балалары,
Тапталпа, қолын кесіп, тізгінге Орал.

URAL

Uzun Ural, gündüz gecəyə sərhəd.
Bir yan Günəş, bir yan gecənin oğlu
Biri tərəfi, göy gözlü cin yuvası
Bir tərəfi Türkün ucsuz oylağı

Əskər Ural! Uca, məğrur keşikçi.
Gündüz ilə, o, gecənin Çin Şəddi.
Gövdəsi – daş, şam ağacı bıqları
Bıqlarının cənub, şimal ucları.

Göz çevirib mən heç nəyə baxmadan,
İgid deyib səni görməyə gəldim.
«Yuxu – düşmən» deyimi doğru imiş,
Gecə yatıb. harayına yetmədim.

Əfv et igid, heç üzünü görmədim!
Önündə əyilib salam vermədim.
Nə yazıq ki, oyaq bir elçi olub,
Geniş Çöldən köməyinə gəlmədim.

Uzun Ural, gündüz gecəyə sərhəd.
Ölüm gecə, ömür gündüz talası.
Ömür mənə ölüm arasında sədd
Yerin oğlu onu yatmaqla aşar.

İki dünya – gecə – gündüz, həyat – ölüm.
Biri beşik, o biri hazır məzar.
Uşaq kimi beşiyikdə uyumaqda
Böyük Çölün nazlısı Qazax Elim.

МАҒЖАН ПОЭМАЛАРЫ

Мағжан поэма жанрына даралық стилмен келген эпик акын. «Батыр Баян», «Оқжетпестің қиясында», «Қойлыбайдың кобызы» сияқты поэмаларында тарихи таным мен көркемдік қуат астасып келіп, өзгеше көркемдік әлемнің аспанын ашады.

ПОЭМЫ МАҒЖАНА

Мағжан талантливый поэт-эпик, оставивший в жанре поэмы своеобразный стиль. В его поэмах «Батыр Баян», «Оқжетпестің қиясында», «Кобыз Койлыбая» тесно сопряжены историческое понимание и художественная сила, раскрывающие своеобразный художественный мир поэта.

MAGCAN ŞIIRLERI

Magcan, şiir türünde kendine özgü bir tarz bırakan yetenekli bir destan şairidir. «Batyr Bayan», «Okzetpestin kıyasynda», «Koylibay'ın Kobızı» adlı şiirlerinde şairin özgün sanatsal dünyasını ortaya koyan tarihi anlayış ve sanatsal gücü yakından ilgilendirdi.

POEMS BY MAGZHAN

Magzhan is a talented poet-epic, who left a peculiar style in the genre of the poem. In his poems «Batyr Bayan», «Okzhetzepesti kıiyasynda», «Kobyz Koilibaya» closely linked historical understanding and artistic power, revealing the original artistic world of the poet.

БАТЫР БАЯН

(поэмадан үзінді)

Бірінші тарау

Жүрегім, мен зарлымын жаралыға
Сұм өмір абақты ғой саналыға.
Қызыл тіл, колым емес, кісендеулі,
Сондықтан жаным күйіп, жанады да.
Қу өмір қызығы жоқ қажытқан соң,
Толғанып қарауым сол баяғыға.
Түйіннің тоқсан түрлі шешуі бар
Әдемі ертегідей баяғыда.
Әдемі өткенді ойлап айнымасам,
Сұм өмір күшті уын аяды ма?
Ертегі уатпай ма баланы да,
Сөз сикыр ғой, жазбай ма жараны да?
Акын да бір бала ғой айға ұмтылған,
Еркімен өзі ақ отқа барады да.
Жай тактак жабайыдан жол қалғанда,
Қанды ор боп акын жолы қалады да.
Ойлайды, күңіренеді, толғайды акын,
Күрсініп көзіне жас алады да
Акында адамзаттан дос болмайды,
Жалғыз ақ сырын сөйлер қаламына.
Мен де ойды ағытамын қаламыма,
Арқанын көз жіберсем алабына:
Сарыарқа – сары дария, киыры жоқ
Кез болсын, қандай қыран, талады да.
Ішінде сары дария көз тоқтатар
Көкшетау – Сарыарқаның аралы да.
Көкшеде күні кеше қойдай өрген
Түрлі аң: бөрі, бұғы, маралы да.
Айрылып асау, ерке аңдарынан
Көкшенің тас жүрегі жаралы да!
Арқада жер жетпейді Бурабайға,
Бөленген бұйра сыпсын қарағайға
Бұлт құшқан мәңгі мен зең Көкшетауға

Бөлектау: «Ой, бауырым!» дер анадайда.
Оқжетпес найза қия қыранға ұя,
Қарасаң жанның шері тарамай ма?
Солардың ортасында Бурабай көл,
Мөп-мөлдір, дөп-дөнгелек ұқсайды Айға.
Бурабай – Арқа аралы, жер еркесі,
Ертеде қоныс болған Абылайға.
Бауырында Бурабайдың қалың ағаш
Көкшенің жалыменен біткен жалғас.
Арудың ақпен өрген тұлымындай
Қарағай, қызыл қайың, тал аралас
Ертеде жел өтпейтін қызыл ағаш,
Дариға, бұл күндерде жап-жалаңаш!
Қабірінен әулиенің алашқа артық
Ертеде Абылайға орда болған ағаш.
Ордасын сол ағаштағы Абылайдың
Меккедей тәуеп қылған тамам алаш.
Қиын күн туған алаш баласына,
Шұбырып жапанның сар даласында,
Кез болған жаудан үркіп «Ақтабанға»
Дұшпанның қалғандай боп табасына.
Арқаға аяқ салып, түскен барып
Екі оттың орыс, қытай арасына
Күндерде сонау – кара, тапсырған ел
Тағдырын Абылайдай данасына.
Сол күнде ел қорғаған Абылайдың
Қылсаң да аз қанша тәуеп моласына.
Алыстан орыс, қытай – ауыр салмақ,
Жақыннан тыншытпайды қалың қалмақ.
Артында ор, алдында көр, жан жағы жау,
Дағдарған алаш енді қайда бармақ?
Сол кезде елге қорған болған Абылай,
Көп жаудың бірін шауып, бірін арбап.

Күндердің бір күнінде хан Абылай
Қалмаққа –(ойына алды) ойран салмақ.
Ханынан: «Аттан!» деген сөз шыққан соң,
Ордаға батыр, билер келді андап.
Жиылды өңшен ноян, ығай сығай,
Байжігіт, Тасболат пен би Толыбай,
Ту баста Абылайды хан көтерген
Қамқоры Қарауылдың шешен Қанай.
Ашуы жауған қардай, шөккен нардай
Қарт қыран Қанжығалы қарт Бөгенбай,
Бөкеннің жас жолбарыс жеткіншегі
Аузынан жалын шашқан жас Жанатай.
Найзасын нажағайдай ойнататын
Жас барыс Бөсентиін Сарымалай.
Балталы, екпінді оттан Оразымбет,
Сіргелі, шапшаң оқтан ер Елшібек,
Өзіне тірі жанды тең көрмейтін
Тәкаппар Қошқар ұлы ер Жәнібек.
Қалданға ханмен бірге тұтқын болған
Жолдасы Абылайдың батыр Жәбек.
Майданда от шашқандай оқ шашатын
Сырттаны Бәсентиін ер Сырымбет,
Осындай өңшен көкжал жиылысты
Күңіреніп жолбарыстай: «Жау қайда?» деп.
Әрі акын, әрі батыр Қарабұжыр,
Айтатын өрлеп барып аспанға сыр.
Бұқар мен Тәтіқара қосылғанда,
Толқынды тұңғыық боп төгілер жыр.
Осылай думанменен күндер өтіп,
Батырлар ерікті енді жатқанға құр.
Аттан деп әлі айтпаған Абылайға
Көкжалдар дей бастады: «Жүр енді, жүр!»
Алайда Абылайдан сөз болмады,
Сондықтан бұғып, бықсып туды күбір.
Жиналған өңшен бөрі Бурабайға,
Алаштың кебесіндей ізгі жайға.
Батырлар бұғаудағы арыстандай,

Абылай тұңғыық бір терең ойда.
Бәрі де ел қорғаны – батыр, билер,
Аттанбай тек жатудан таппай пайда:
«Жүрелік, жау басынар!» деген сөзбен
Салады Қанай биді Абылайға.
Би Қанай: «Бұ қалай?» деп бастағанда,
Абылай сұрайды одан: «Баян қайда?»
«Қанайым, ойың удай, тілін шаян,
Амал не, келген жоқ қой батыр Баян.
Көп жаудың албастысы, ел еркесі
Баянның батырлығы алашқа аян.
Баянның аруакты құр атынан
Көп қалмақ болмаушы ма ед қорқақ қоян
Наркескен, өрттей ескен, қайтпас болат
Баянсыз канатымды қалай жаям?!
Би Қанай! Аттанбайды хан Абылай,
Келмесе кандыбалақ батыр Баян!»
Деген соң ойы теңіз хан Абылай,
Аяндап батырларға қайтты Қанай.
Байлаулы бөрілерді ыза қылмай,
Кестелеп, сөзбен сипап айтты Қанай,
Күндеу ме, көтеру ме ? – кім біліпті,
Батырлар десті жалғыз «Баян бала ай!»
Көкшенің бауырында өңшен көкжал
Күңіреніп күтіп жатты күндер талай.
«Жау!» десе жатпайтұғын батыр Баян,
Апырм ай, келмеуінің мәні қалай?
Жас Баян жауды талай көрмеп пе еді,
Сорғалап сұңқардайын төнбеп пе еді.
Майданда жолбарыстай жалғыз ойнап,
Сан қолға аш бөрідей кірмеп пе еді?!
Жебесі көбе бұзып, жүректі үзбей,
Найзасын, сірә, жалған сермеп пе еді?
Бірін айт, бәрін айт та, басқа батыр
Баяндай «алашым!» деп еңіреп пе еді?
Бұл жолы кешігуі жай емес қой,
Тұлпарым кез болды ма орға, тегі!

Арқада бір өзенді дер Обаған,
Сол жерде Уак елі коныс қылған.
Ертеде өрттей өжет сол Уактын
Ер Көкше, Ер Қосайдай ері болған.
Сол ері ерте күннің, ер Көкшенің
Нәсілінен қайтпас алмас Баян туған.
Баянның ер ағасы – батыр Сары,
Қос қыран тізе қосып жауын қуған.
Айналып оны айт, мұны айт, Ер Баянды айт,
Ер Баян алашының бетін жуған.
Ол күнде аз қазақ пен қалың қалмақ
Қыран мен кара құстай алыскан шак.
Баласы алты алаштың Абылайдың
Астында ақ туының табыскан шак.
Қазақтың батырлары бәрі қыран,
Сонда да бір батыр жоқ Баяндай тап.
Жауының бір жорықта бір сұлуын
Ер Баян алып қайтқан артына сап.
Баянның алып қайтқан сол сұлуы –
Балдырған бөбек дерлік, он төрт жаста ақ.
Сол сұлу сұлу екен атқан таңдай...

Сол ұшқын өртке айналып жап-жас Ноян
Алысып жүрегімен аласұрған.
Жастықта жалынданып сүйген қандай!
Баладай әксіп жылап, күйген қандай!
Көрмесен жан жарыңды өлгендей боп,
Қайғырып күлден кебін киген қандай!
Кеудене жан кірмей ме, көзін шалса,
Өмірің жаңа ағарып атқан таңдай.
Кеуденді касиетті сәуле кернеп,
Жүрегің сол минутте жарылғандай.
Не дерсің салпан құлақ есектерге,
Өгіздей өмір сүрген сүймей жанбай!
Ноян да сол сұлуға – тәтті балдай,
Мөлдіреп караушы еді көзі талмай.
Мас болып, дене түгіл, жаны елжіреп,

Жұтқандай сол сәулені демін алмай.
Алайда бұзық ойдан аулақ еді,
Сұлуға тәңірі көріп табынғандай.
Жанса да жап-жас Ноян, сұм сұлу қыз
Көп заман жүрді бірақ көз де салмай.
Сонда да кейбір кезде ақ бетіне
Бір нәрсе жүгіруші ед ыстық қандай.
Айға алтын күн нұрынан сәуле бермек,
Шалқыған махаббат – от аспанға өрлеп.
Жүрегін өзі сүйген отты жүрек
Оятпақ тас болса да, зарлап тербеп.
Басында сыр бермеген сұм сұлуға,
Біраздан бола бастар күлкі кермек.
Нояннан о да көзін алмас болды,
Күйдіріп жас жүрегін жалын кернеп.
Шешілді екі жастың жұмбақтары
Екеуі бір іңірде сайда кез кеп...
Сикырлы гүлге оранған жібек майда,
Сылдырлап сылқ-сылқ күлген терең сайда
Ерке өзен жанын өртеп, жармен ойнап,
Сүйгізген ақ бетінен күміс Айға.
Сондай бір жібек кеште жаны өртеніп,
Екеуі «әу!» дескендей барған сайға.
Аулақта сүйіскен жан ұшырасса,
Еріксіз тамырларға у тарамай ма?!
Анттасып, айрылмасқа сөз байласып,
Бастық деп асыға адым санамай ма?
Жас Ноян қызды көріп от боп кетті,
Көздері қызыл жалын шок боп кетті,
Жер мен көк, ай, жұлдызды тұман басып,
Бір қыздан басқа нәрсе жоқ боп кетті.
Келді де қызға жалын сөздерімен
Шығарды жан ұшырып іштегі өртті.
Бір күйіп, бір суынып, бір елжіреп,
Біресе жас баладай жасын төкті.
Өртемей отты жүрек қоймақ па екен,
Такады сұлу қыз да бетке бетті.

Қыз сонда: «Ноян бауырым – кебем!» деді,
«Мен сенің сүйгеніңе сенем», деді.
«Сүйемін мен де сені, тәңірі куә,
Тән түгіл жаным саған берем?» деді.
«Нояным, бірақ сенен қалауым бар»,
Деді де сұлу ойға терендеді.
Сұлудың сырға толы торғын беті ай,
Бетінде ешбір толқын көрінбеді.
Біраздан көздеріне жас мөлдіреп,
Жас сұлу жылап тұрып күлімдеді.
Қыз сонда: «Қалауым бар, Ноян батыр,
Адасқан аққу құстай мен бір пақыр.
Арқаның аруы боп жүрсем дағы,
Алыста туған, өскен жерім жатыр.
Өткізген балаусадай бөбек күнім,
Барқыттай белес-белес белім жатыр.
Айбынды арыстандай құмда кезген,
Күңіреніп қалың қалмақ елім жатыр.
Барқыт бел, қашқан қалмақ қалсын адыра,
Ата-анам – айым менен күнім жатыр.
Ер Баян біздің елге барған еді,
Көп қойға көкжал ойран салған еді.
Бөбегін шырылдатып ап кеткенде
Ата-анам жылап зарлап қалған еді.
Сорлы анам көкірегін көкке сауып,
Қан жылап менен бір ант алған еді.
Ол анты: «Елдің шетін, анаң бетін
Бір көрмей, қозым, ерге барма!» деді.
Анама сөзім – анау, өзім – мынау,
Жас Ноян, жүгінемін ер деп сені.
Көр болсақ, көрді көрмей, тәңірі ондай ма,
Ер Баян неге батқан терең ойға?
Мен сорды көргеннен-ақ сүйген Баян,
Қосылсақ, Баянға ауыр дерт болмай ма?
Биікке кетпей киік ойда ойнаса,
Ашулы арыстанға мерт болмай ма?
Екеуміз Сарыарқадан сапар қылсақ,

Қатерсіз қосылуымыз берік болмай ма?
Қаны бір ел еді ғой қазақ, қалмақ,
О да бір саған туған жұрт болмай ма?!»
Деп сұлу сыбырлады сиқыр сөзін,
Толтырып меруерттей жасқа көзін.
«Шыдашы, кәне күймей!» дегендей ақ,
Ноянға тақап тұрып жалын жүзін.
Жас Ноян жас қанына тұншыққан соң,
Ұмытпай тұрсын қалай өзі өзін!
«Жарайды, даярмын!» деп айтып салды,
Ойланып бір минут та қылмай төзім.
Сол сайда уәделерін бекітісіп,
Екеуі аймаласты ыстық жүзін.
Сол уақыт мезгіл екен дәл таң алды,
Төзім қып албырт Ноян күтпей танды,
Жүгіріп жан ұшырып, жаяу барып,
Жылқыдан екі жүйрік тандап алды.
Азырақ азық алып, қару-жарақ,
Жүйрікке әсем әбзел тұрман салды.
Сөйтті де Сарыарқамен есендесіп,
Екеуі ескен желдей кетіп қалды.
Кетті олар. Сәске болды, ауыл тұрды,
Алдымен Ер Баянға хабар барды.
Боз үйде жатыр екен Баян жалғыз –
Керілген күнге еркелеп жас жолбарыс.
Ауылдың ақсақалы сөзді әжелген
Деп бастап: «Баян айым, бір маскара іс
Өткен түн болып қапты...» деп шұбыртып,
Жаудырды екі жасқа нәлет қарғыс.
Алайда жас Ноянды ақтай сөйлеп,
Дей берді: «Қылды-ау бізге қалмақ қар қыз!»
Ер Баян сұп-сұр болып деді жалғыз:
«Жарайды... Бар, ақсақал. Ойланармыз».
Боз үйде жалғыз қалып Баян енді,
Жаралы жолбарыстай күңіренді.
Қорғасын миын, ойын төмен басып,
Ақылға алғыр құстай ашу төнді.

Бір көк сұр түс енгізіп бар денеге,
Сұм жүрек қанды өзіне жинай берді.
Ақыры ашу ерді билеп кетіп,
Жалп етіп сөнген шамдай ақыл өлді.
Өлді ақыл. Атып тұрып Батыр Баян,
Боз үйден ок жыландай шыға келді.
Ер Баян сол кеткеннен кете барды,
Мініп ап белдеудегі көк тұлпарды.
Дулыға, калқан, көбе калған ұмыт,
Белінде жалғыз-ақ бір садақ бар-ды.
Бауырынан Обағанның сырғып өтіп,
Арыстан айдалада дүбір салды.
Дауылдай талмай есіп, желдей ұшып,
Түс ауа Жолдыөзекке жетіп қалды
Кермиык Жолдыөзектің даласында
Алыстан екі кара көзі шалды.
Атығай қоныс салған Жолдыөзекке,
Құнарсыз, ащы татыр сорлы өзекке.
Жолдыөзек – жолсыз өзек, құтсыз, отсыз,
Алдымен жау да салған қолды өзекке.
Айрылып байлығынан, көп сокқы жеп,
Көз жасы Атығайдың толды өзекке.
Алаштын Асан Қайғы данышпаны
Кетпеген «Қанды өзек» деп, тіпті текке.
Ежелден құт дарымай, қағынған жер,
Қайғылы бір іс болды сол өзекте.
Алыстан екі кара көрді Баян,
Кілегей кара бұлттай төнді Баян.
Ой жоқ боп, жүрек шок боп, құр екпін боп,
Сұңқардай сорғалаған келді Баян.
Қыз түгіл, қаны бірге өз бауырын
Танымай қалғандай да болды Баян.
Байланған белде сала садағына
Қалшылдап қалды салып қолды Баян.
Ашуын арыстанның байқаған соң,
Майысып тұра қалды жап-жас Ноян.
Жас Ноян жүйрігінің мойнын бұрды,

Жас Ноян Ер Баянға қарсы жүрді.
Жақындап келіп қалып ағасына
Түсінен шошыды да тоқтап тұрды.
Жапанда аға-іні: Баян, Ноян,
Алып кел көз алдына Ай мен күнді.
Дұрысы күміс күлген күндізбенен
Түнерген кара бұлттай кара түнді.
Алайда, ерке бұлан Ноян ұлан
Ашулы ағасына қарап күлді.
Бір күлді балдырғандай Ноян бала,
Ашылған шешек жарып гүлдей жаңа.
Еріксіз сотқарлығын кешіретін
Еркелеп ерке ұландай күліп кана.
Көрсен де дауыл гүлді – басылмады,
Ер Баян арыстандай жаны жара.
Қалшылдап, көзі қан боп, қолын алмай
Байланған садағына белде сала.
Жас Ноян: «Жан көке!» деп сөз қатқанша,
Сұлу да жетіп келіп: «Баян аға!»
Дегенше, қалды тартып батыр Баян,
Баянның батырлығы алашқа аян.
Ок тиіп жүрегінен құлап түсті
Атынан бүктетіліп бөбек Ноян.
Жын шуы басқандай боп естімеді
«Жан көке, аға!» деген сөзді Баян.
Садағын сол секундте тартты тағы
Бір ашып, бір жұмбақ да көзді Баян.
Үстіне інісінің денесінің
Түсірді тағы ұшырып қызды Баян.
Екі жас аттарынан ұшып түсті,
Түскенде бірін-бірі құшып түсті.
Жүректен атып ыршып шыққан қанмен
Жалғыз-ақ «Аһ» десті де, «Жаным» десті.
Қомағай кара топырақ бұлкіл қағып.
Асығып екі жастың қанын ішті.
Күлдей қу, тұнжыраған түндей болып,
Жия алмай, құр теңселіп, ақыл есті,

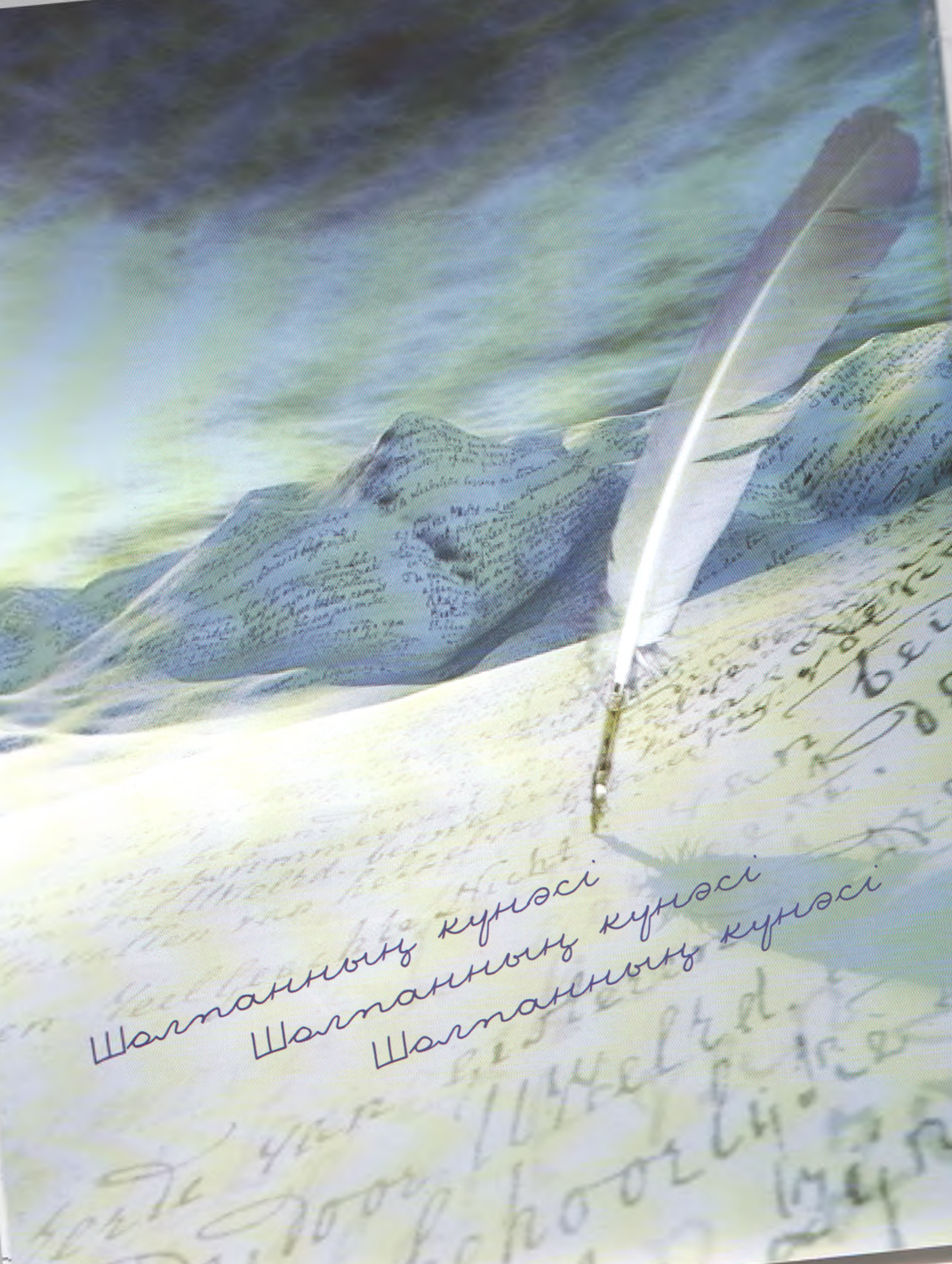
Тұрды да біраздан соң батыр Баян,
Атынан есі ауғандай құлап түсті.
Бірталай талғандай боп жансыз жатып,
Тұңғыық көмескі көп ойға батып,
Ер Баян есін жиып, екі жаска
Бір қарап кара тастай қалды қатып.
Сол кезде сар дала да күңгірт тартты,
Еңкейіп бара жатты күн де батып.
Құшақтап ақ селеуді жылады жел
Өзінің қасірет жырын қонырлатып.
Құшақтап екі жасты күніренді ер
Көзінен ыстық жасты сорғалатып.
Қайғыдан жарылғандай қайнар жүрек,
«Уһ уһ!» – деп үзілгендей есіл өзек
Қасіреті кара түндей Ер Баянның
Алдында бүлдіргендей екі бөбек.
Аузынан уыз шыққан екі жасты
Ер Баян сүйді құшып кезек-кезек.
Жапанда жапа жалғыз еніретті ерді
Әлгіде ойды улаған ашу кезеп.
Ашудан бұғып қалған қорқақ ақыл
Күбірлей бастады енді: «Мұның не?» – деп.
Зарланып күніренді батыр Баян,
Мезгілде күңгірт тартқан кешке таман:
«Кен ақыл, отты қайрат, сырттаным» – деп,
Ер едім еркелеткен алаш тамам.
Сындырдым аз ғана Уақ елім белін,
Елімнен кетіп елді қайдан табам?
Жейтұғын өз күшігін болдым бөрі,
Ісімді мынау ағат немен жабам?
Қарабет болдым алаш баласына,
Ер дер ме енді мені Абылай данам?!
Жорыққа қу қалмаққа жүрдім неге?
Тобына көк бөрідей кірдім неге?
Тәтті бал, балауса тал жас сұлуды
Көр болғыр, екі көзім, көрдің неге?
Садақпен жүрегінен тартып кетпей,

Жыландай бауырыма сап келдім неге?
Әйелдей баса алмайтын жүрек жынын
Есалаң жүрекке ерік бердім неге?
Буынып сол боз үйден шықпай өлмей?
Атылып оқ жыландай тұрдым неге?!
Ойламай, белді бекем будым неге?
Қозымды қас дұшпандай қудым неге?
Майысып Ноян қалкам, ерке маркам,
Қаскиып қарсы алдымда тұрдың неге?
Бауырыма тас жүрегім жібімеді-ау,
Бір ата, бір анадан тудым неге?
Салдырап шіріп қалғыр саусақтарым
Қанымен өз қозымның жудым неге?
Күнәсіз екі жасты өлтіргенше,
Өлмедім ішіп уын удың неге?!
Сұлу ай, қалмай маған ердің неге,
Жыландай бауырыма кірдің неге?
Қадалды оқ кірпігің жүрегіме,
Жүрегім тілім-тілім тілдің неге?
Жұлдыздай аспанда алыс жымыңдаған
Алыстан «ағатайлап» күлдің неге?
Секіріп суда ойнаған шабағымды,
Сұм сұлу, қармағыңа ілдің неге?
Тірлікте бетіңнен бір сүйе алмадым,
Тіл тартпай, ерке тотым, өлдің неге?!
Күй, жүрек! Көл бол, жасым! Өртен, ішім!
Алдымда айнама жатыр бөбек пішін.
Сұм садақ кетсе де үзіп жас жүрегің,
Жойған жоқ құлыншағым ерке түсін.
Сорлы ағаң атып жығып өз інісін,
Иіскейді енді зарлап аппақ төсін.
Тартқанда сынбадың-ау, сұм садағым!
Қайтейін, арымадың, арда күшім!
Жоқ, әлде, жоқ... жоқ... Әлде...
Өлтірдім бе,
Інімді алты алаштың намысы үшін?!
Арқамдай жер жүзінде жер бола ма?

Айбынды алашымдай ел бола ма?
Алашта ертеде өткен екі арыстан:
Ер Көкше, Ер Қосайдай ер бола ма?
Солардың нәсілінен Сары, Баян,
Барыстай ойын салған сар далада.
Інісі Ер Баянның жасық Ноян
Атадан азып туған дер бола ма?
Құл болса бір қыз үшін балдырғаны
Алашка бұдан да ауыр шер бола ма?!
Дариға, жұбанамын, жел ойменен,
Тартпадым сұм садақты бұл ойменен.
Тандырған мені есімнен ғашықтық қой,
Бір тынбай сұр жылындай жаным жеген.
Өз бауыры, өз сүйгенін өзі өлтірген
Болар ма, сірә, сорлы адам менен?!
Алдымда «Көкежан!» – деп күліп тұрған
Садаға кетпедім ғой, козым, сенен.
Ел беті енді маған болсын арам,
Алашым, аттанамын, жауыңда өлем!» –
Деп зарлап, күңіренді жаралы ер,
Айрылған екі жаннан қаралы ер.
Зарланып көзінен қан тамшылатты,
Тұңғыық жанды жеген қап-қара шер.
Жүрегі тас болса да шыдай алмай,
Қамығып, қайғы басып, күрсінді жер.
Молайтып минут сайын қасірет жырын
Жанында өксіп-өксіп жылады жел.
Бозарып бел артынан таң атқанда,
Сокқыдан сенделгендей тұрады ер.
Күміс таң жерге күміс сәуле шашты,

Сәуле мен қараңғылық араласты.
Алыспас адал, арам бекерге ұзақ,
Жеңіліп қараңғылық жылжып қашты!
Сол кезде жаны жара батыр Баян,
Үнгір ғып қара жердің бетін ашты.
Жапанда қазған суық тар үнгірге
Көтеріп көмді әкеліп екі жасты.
Топырақ екі жанын жасырған соң,
Ер Баян тағы көл ғып төкті жасты.
Ер Баян көмді екеуін дөн басына,
Түсірмей бір топырақ ортасына.
Ап шыққан қаруларын сүйіп-сүйіп,
Ноянның көмді бәрін өз қасына.
Отырды топыраққа ұзақ басын қойып,
Шомылып қанды ыстық көз жасына.
Аздан соң мінді атына батыр Баян
Сиынып бір жаратқан алласына.
Жолбарыс жортып кетті бетін түзеп,
Шаңдатып, Абылайдың ордасына.
Жас Баян жауды талай көрген еді,
Сорғалап сұңқардайын төнген еді.
Майданда жолбарыстай жалғыз ойнап,
Сан қолға аш бөрідей кірген еді.
Жебесі көбе бұзып, жүректі үзіп,
Найзасын ылғи дәлдеп сермеп еді.
Бірін айт, бәрін айт та – Батыр Баян
Туғаннан «Алашым!» – деп еңіреп еді.
Көкжалдың осы жолы кешіккені,
Осындай тұлпар орға кез кеп еді.

Шаптаньты кунэсі
Шаптаньты кунэсі
Шаптаньты кунэсі

МАҒЖАН ПРОЗАСЫ

Мағжан проза саласында да қалам тербеген суреткер. Оның әңгімелері мен новеллаларының көркемдік қуаты аса биік. Мағжанның «Шолпанның күнәсі» әңгімесі арқылы қоғамның аса маңызды әлеуметтік-психологиялық мәселелерін проза тілімен терең жеткізе білген. Бұл хикаят көркемдік-психологиялық қуатымен дара тұрған шығарма.

ПРОЗА МАҒЖАНА

Мағжан проявил себя не только в поэзии, но и в прозе. На высоком художественном уровне написаны его рассказы и новеллы. Языком прозы поэт сумел донести до нас важнейшие социально-психологические проблемы общества в рассказе «Грех Шолпан». Это произведение уникально по своей художественно-психологической силе.

MAGCAN'IN DÜZYAZISI

Magcan kendisini sadece şiirde değil, düzyazı olarak da gösterdi. Sanatsal düzeyde yazıldı onun öykü ve romanları. Düzyazı dili ile şair, «Sholpan'ın günahı» hikayesinde toplumun en önemli sosyo-psikolojik sorunlarını bize iletmeyi başardı. Bu, sanatsal ve psikolojik derinliğin gücüyle tek başına duran eserdir.

PROSE OF MAGZHAN

Magzhan showed himself not only in poetry, but also in prose. At a high artistic level, his stories and novels are written. With the language of prose, the poet managed to convey to us the most important socio-psychological problems of society in the story «Sin Sholpan.» This work is unique in its artistic and psychological power.

Шолпанның күнәсі (үзінді)

Шолпан Сәрсенбайға шыққан жылы өзіндей жас келіншектермен аулақта кенескенде: «Баласыз өмірдің қызығы жоқ кой», – деп аузымен ғана айтушы еді. Мал орнына сатылып, жаны сүймеген жанға жар болатын казактың сансыз қыздарының ішінен әлдеқалай өзінің сүйгеніне тиген Шолпан шынында бастапқы жылы бала керек қылмады. Ақ отаудың ішінде онаша жатса да, яки күйеуін құшақтап жатса да, ол ылғи ішінен: «Жасаған-ау, бала бере көрме?!» – деп тілейтін еді.

«Балалы болсам, әдемі өмірім бұзылады-ау», – деп ойлайтын еді Шолпан... Бала туса, күйеуімен екеуінің ортасында бір тікенек өсетіндей болушы еді... Қиюласып қосылған екі жанның арасына жат бір үшінші жан түскен соң, екеуінің де жалынды, екпінді махаббаты бүлінер, бәсендер, суынар деп коркушы еді Шолпан.

Осы ойлармен талай түндерде, талай таң мезгілінде Тәнірден: «Бала берме!» – деп тілеп еді. Күншығыстан ақ жібектей таң атып келе жатқан мезгілде, өзге адам сәждеге құлап, маңдайын топыраққа былғап, тасқа ұрып, Тәнірден бакытты тұрмыс, өшпес бакыт, кетпес байлық, әсіресе бала сұрайтын кезінде, Шолпан күрсіне-күрсіне, Жасағанға:

«Бала бере көрме!» – деп жалынып еді. Затында баланы жек көргендіктен емес, ерімен екі ортасындағы жібектен нәзік махаббат жібі үзілмеу үшін, екі жанды бір-біріне қоса білген иманнан да ізгі махаббатқа басқа бір жан келіп тап салмау үшін, бала болмауын тілеп еді Шолпан.

Жас жүректің ұйтқыған ондай есалан тілегі қабыл болды ма, кім білсін, түскеніне үш жыл толды, Шолпан құрсак көтерген жоқ, құрсак көтермегеніне Шолпан шын разы еді. Ері мен екі ортадағы махаббат оты күн сайын дүрілдемегенімен, бәсендемей, бір калыпта тұрғаны сол баланың жоқтығынан ғой деп ойлады Шолпан. Үш жыл бойы ері де ешбір уақыт бала жоқтамаған сықылды еді, үш жыл бойы Шолпаннан басқа, Шолпанның оттай ыстық, желдей жібек құшағынан басқа ештеңе тілемеген еді. Оның өмірінің басы да, аяғы да, «ағузисы» да, «сүбіханьсы» да Шолпан ғана сықылды еді. Дүниеде теңіз терең емес, адамның жаны терең, Шолпанның ерінің жанының терең түбінде қандай ой, қандай тілек жатқанын кім білсін, әйтеуір, Шолпанға осылай көрінуші еді. Қысқасы, Шолпан үш жыл бойына оны осы ойдан қайтаратын ешбір сөз де естіген жоқ, ешбір іс те көрген жоқ. Дұрысы, баласыз өмір – бос өмір деген сөзді басқа талай адамдардан естіді, бірақ жаны сүйген жарынан естіген жоқ. Ғашық адамға Құранның аяты қасиетті емес, жарының сөзі қасиетті, жарынан басқа адамның сөзін не қылсын Шолпан!

Бірін-бірі қуалап ай соңынан ай озды, бірін-бірі жетелеп жыл соңынан жыл озды, не керек, Шолпанның «бала болмасын» деген ойы бекігеннен бекіді. Бірақ... жалпы жаратылыста да, адамның өмірінде де, адамның ойында да, өзгерістің даярлығы болмаса, дәл өзі ұзақ созылып барып болмақ емес. Өзгеріс қашанда болса кенет болмақ. Екі ай, үш ай, күз дейміз. Сонда күздің келгенін адам екі-үш ай бойына сезіп жүрмейді. Бір-ақ уақытта, айталық, бір-ақ түнде әжімді жүзі жылауық күздің келгенін сезіп қалады. Шолпанның «бала болмасын» деген ойы да бір-ақ түнде өзгеріп шықты. Ұршыққа оралған жіптей басы-аяғы жоқ қыстың ұзын кеші еді. Інірде мал жайлап болған соң, Шолпанның ері әңгімелесіп отыру үшін құрбысы Нұржанның үйіне кеткен. Нұржанның үйленгеніне бес жыл болып еді. Бес жылдың ішінде үш баласы бар еді: екеуі ұл, біреуі қыз. Шолпанның ері Сәрсенбай Нұржанның үйінде ұзақ отырып қалды. Сәрсенбайды ұзақ отырғызған Нұржанның ұзақ әңгімесі емес, оның үш баласы еді. Әңгіме дейтін әңгіме де болған жоқ, тек бәрі үш баланың қызығына қарасып, мәз-мейрам болысты да отырды. Нұржанның екі ұлы былдырласып өлең айтқан болысады. Білектерін сыбанып, алақандарына түкіріп, тұшталандап, бір-бірімен күресеміз деп ұстаса бергенде, аяқтары бір-біріне шалынысып қалып, біреуі жығылады, екіншісі оның үстіне жығылады. Үйде отырған жұрттың бәрі қарқ-қарқ күліседі, балаларды кезек-кезек шақырып алып сүйіседі. Нұржанның әкесі немересін шақырып алып, асты-үсті, алды-артынан, тіпті сүймеген жерін қалдырмайды. Әсіресе, Нұржанның кішкене қызының қылығы, тәттілігі балдан да тәтті еді.

Сәрсенбай Нұржанның үйінде осы балалардың у-шуымен ұзақ отырып қалды. Жұртпен бірге ол да қарқ-қарқ күлді. Ол да балаларды кезек-кезек сүйді. Нұржанның үйінде Сәрсенбай ұзақ отырып, қайтуға шыққанда, ауылдың бәрі-ақ жатып қалған еді. Қайтып үйге кірсе, Шолпан да жатқан екен, бірақ ұйықтаған жоқ екен. Шешініп, Шолпанның қасына жатты да, Нұржанның балаларының ісін, олардың тәтті қылықтарын әңгімелеп айта бастады. Уһілемей, күрсінбей, «біздің баламыз жоқ-ау» деген уайым да айтпай, қайта күле-күле сөйледі.

Сәрсенбай әңгімесінің арасында жай сөздің екпінімен:

«Балалы үй – базар, баласыз үй – мазар» деген сөз ып-рас-ау дегенде, Шолпанның басында жаңа бір ой жарқ ете түсті: үш жылдан бері балам болмасын деген тілегінің, қате болғанда да, есалаң екендігі, бала болмаса, екеуінің өмірінің қу мазарға айналатындығы еді. Араларындағы жалынды махаббаттың заманның озуымен бірге бірте-бірте май шамдай еріп сөнетіндігі, құшақтың ыстығы өмір бойы бір қалыпта тұрмайтындығы, екі жүйрік жүректің екпіні баяулаған кезде бір-бірінен жирендірмей, бір-біріне берік байлайтын бала екендігі, баланың ер мен әйел арасындағы дәнекер екендігі – міне, осы ойлардың бәрі сол сағатта ап-айқын боп Шолпанның көз алдына келді.

Өзгөрсөндөй балалардын татты жылыктарын крме сөйлөп, ызак эңгине етпн айтып, Мөсөктө Жанын ол шын ынтасы мен карк-карк крменде, Молман да бирге крлді. Бирок бул крлгөн Молманын Жаны емес, дем терісі гана еді.

Өзгөрсөндөй манагы мақалды айтқаннан кейін Молманын ержардай ыңкыр Жанын, Желдей есалаң Жүргөйн кара Жыландай кан-кара ойлар оран алып, улай даман еді. Мөңсөз теңіздің кара көк толқындарындай кан-кара ойлар бірінин артынан дірі келді. Үш жыл бойына созылган есалаң тілек. Әлдеқайда алыста болдырлан келе жатқан кәрілік. Көзінің оты сөнпн, ер-ерр крме айналган, крздей көңілеіз кәрілік. Жанынң қанатын қырқатын, Жүргөктің отын сөндіретін кәрілік. Бала болмаса, сол кезде сөнпн бара жатқан өмірге кім сөзле берер, кім оны жылытар?.. Бала болмаса, сол кезде ішіндегі дәні шіріп, кейін қалган шөптің қауызындай бос өмірдің келтігін кім толтырар?.. Жок-ау! Әлдеқайда алыстағы кәрілікті қоя тәршы. Оған өмір не жетер, не жетпес, сол кәрілік жетпей-ақ, осы крннің өзінде-ақ, өмір босап қалайын деп тұрған жок па? Жаһанда оған кршті нәрсе жок деп илан келтірген махаббаттың крші ерімен екеуін бір-біріне берік байлауға ыңкыр жыла гана жетпн, енді өз-өзінен сөнөйін деп тұрған жок па? Сөзіз Молман ың жыл бойына бала болмасын деп тіледі. Енді сол бала болмағандықтан ертегідей, әдемі өмір қу мазарға айналайын деп тұрған жок па? Міне, Молманынң Жанында кара көк теңіздің толқындарындай ыңкыран ойлардың қорытындысы осы еді.

Өзгөрсөндөй әлдеқашан ыңкыра кетті. Бирок Молман анау ойлармен уланып, кірпік қарқысы жок. Қыетын ызын түні шайтанның шашындай ыңкырағаннан ыңкырды. Молманынң ойлары да тереңдегеннен тереңдеп, қарайғаннан қарайды... Қршығыстан ағарып алтын таң атып келе жатқанда, Молман болар-болмас крдірлен: «Жаспаған-ау, бала бере гөр!» - деп, жас балаша өкеігін баса алмай, жаспағаннан бала еррап жатыр еді.

schw
transitive

[adj, adv] /transi'tɔ:ri/

translate /træns'leɪt/

(Text) 2 <fig>
setzen Person
mel) Religio

translation
Übersetzung

die
Ge-
was

eune

МАҒЖАН АУДАРМАЛАРЫ

Мағжан аударма саласында қарымды еңбек етіп, осы салада қазақ әдебиетін жаңа биікке көтерген суреткер. Әбу Фирас, А.А.Блок, И. Гете Г. Гейне, М. Горький, И.И.Дмитриев, В.В.Иванов, А.В. Кольцов, И.П.Мятлов, М. Лермонтов, Д.Н.Мамин-Сибиряк, А.А.Фет, Мотин т.б. қазақ тіліне аударған.

ПЕРЕВОДЫ МАГЖАНА

Мағжан оставил неизменный след в области переводов, тем самым обогатив и возвысив казахскую литературу. Он осуществил переводы произведений Абу Фираса, А.А.Блока, И. Гете, Г. Гейне, М. Горького, И.И. Дмитриева, В.В.Иванова, А.В.Кольцова, И.П. Мятлова, М.Ю.Лермонтова, Д.Н.Мамина-Сибиряка, А.А.Фета.

MAGCAN ÇEVIRILERI

Magcan çeviri işinde değişmeyen bir iz bıraktı, böylece Kazak edebiyatını zenginleştirdi ve yükseltti. Abu Firas, A.A.Blok, I. Goethe, G. Heine, M. Gorki, I.I. Dmitriev, V.V. İvanov, A.V. Koltsov, I.P.Myatlov, M.U. Lermontov, D.N. Mamin-Sibiriyak, A.A. Fet. ve diğerlerin kazak diline çevirdi.

TRANSLATIONS OF MAGZHAN

Magzhan left an unchanging mark in the area of translation, thereby enriching and elevating Kazakh literature. He translated the works of Abu Firas, A.A. Block, I. Goethe G. Heine, M. Gorky, I.I. Dmitriev, V.V. Ivanov, A.V. Koltsov, I.P.Myatlov, M.U. Lermontov, D.N. Mamin-Sibiriyak, A.A. Fet.

JOHANN WOLFGANG GOETHE "ERLKOENIG"

И. Гете "ЛЕСНОЙ ЦАРЬ"
(на немецком языке)

Wer reitet so spaet durch Nacht und Wind?
Es ist der Vater mit seinem Kind;
Er hat den Knaben wohl in dem Arm,
Er fasst ihn sicher, er haelt ihn warm.

"Mein Sohn, was birgst du so bang dein Gesicht?"
"Siehst, Vater, du den Erlkoenig nicht?
Den Erlenkoenig mit Kron` und Schweif?"
"Mein Sohn, es ist ein Nebelstreif."

"Du liebes Kind, komm, geh mit mir!
Gar schoene Spiele spiel` ich mit dir;
Manch bunte Blumen sind an dem Strand;
Meine Mutter hat manch guelden Gewand."

"Mein Vater, mein Vater, und hoerest du nicht,
Was Erlenkoenig mir leise verspricht?"
"Sei ruhig, bleib ruhig, mein Kind!
In duerren Blaettern saeuselt der Wind."

"Willst, feiner Knabe, du mit mir gehn?
Meine Toechter sollen dich warten schoen;
Meine Toechter fuehren den naechtlichen Reihn
Und wiegen und tanzen und singen dich ein."

"Mein Vater, mein Vater, und siehst du nicht dort
Erlkoenigs Toechter am duestern Ort?"
"Mein Sohn, mein Sohn, ich seh` es genau,
Es scheinen die alten Weiden so grau."

"Ich liebe dich, mich reizt deine schoene Gestalt;
Und bist du nicht willig, so brauch` ich Gewalt."
"Mein Vater, mein Vater, jetzt fasst er mich an!
Erlkoenig hat mir ein Leids getan!"

Dem Vater grauset`s, er reitet geschwind,
Er haelt in den Armen das aechzende Kind,
Erreicht den Hof mit Muh` und Not;
In seinen Armen das Kind war tot.

1782 г.

ЛЕСНОЙ ЦАРЬ

(перевод В. А. Жуковского)

И. Гете.

Кто скачет, кто мчится под хладною мглой?
Ездок запоздалый, с ним сын молодой.
К отцу, весь издрогнув, малютка приник;
Обняв, его держит и греет старик.

«Дитя, что ко мне ты так робко прильнул?»
«Родимый, лесной царь в глаза мне сверкнул:
Он в темной короне, с густой бородой». -
«О нет, то белест туман над водой».

«Дитя, оглянися; младенец, ко мне;
Веселого много в моей стороне:
Цветы бирюзовы, жемчужны струи;
Из золота слиты чертоги мои».

«Родимый, лесной царь со мной говорит:
Он золото, перлы и радость сулит». -
«О нет, мой младенец, ослышался ты:
То ветер, проснувшись, колыхнул листы».

«Ко мне, мой младенец; в дуброве моей
Узнаешь прекрасных моих дочерей:
При месяце будут играть и летать,
Играя, летая, тебя усыплять».

«Родимый, лесной царь созвал дочерей:
Мне, вижу, кивают из темных ветвей». -
«О нет, все спокойно в ночной глубине:
То ветлы седые стоят в стороне».

«Дитя, я пленился твоей красотой:
Неволей иль волей, а будешь ты мой». -
«Родимый, лесной царь нас хочет догнать;
Уж вот он: мне душно, мне тяжело дышать».

Ездок оробелый не скачет, летит;
Младенец тоскует, младенец кричит;
Ездок погоняет, ездок доскакал...
В руках его мертвый младенец лежал.

1818 г.

ОРМАН ПАТШАСЫ

(Мағжан аудармасы)

(Гетеден)

Қараңғы салқын түнде кім
Аяндамай, желеді?
Жанында жас ұлы бар,
Жолаушы жортып келеді.

Әкесіне дірілдеп
Тығылды бір уак нәресте.
Құшақтап қысып баласын
Жылытады карт әке.

«Неге қорқып тығылдың,
Айтшы, көзім қарасы?»
«Көз алдымда жарқ етті,
Жан ата, орман патшасы.

Сақалы оның коп-кою,
Қара тәж киген Қарахан!»
«Жок, жаным, су үстінде
Тұман ғой ол ағарған!»

«Мойныңды бұр, балакай,
Маған кара, нәресте.
Не тілесен, менде бар
Сансыз қызық көп нәсте!

Хош иіске толтырар
Феруза гүлдер манайын.
Бұлақтарым – меруерт,
Саф алтыннан сарайым!» –

«Жан ата, орман патшасы
Сөйлеседі менімен,
Меруерт, маржан қуаныш,
Береді алтын кенімен!»

«Жаным, жаңылыс естіпсің,
(Береген патша ол неткен?!)
Жел ғой ол жаңа оянып,
Жапырақты тербеткен».

«Келші маған, нәрестем,
Тоғайымның ішінде
Сұлуларым көрерсің,
Көрмеген ондай түсінде.

Ай жарықта сұлулар
Токтаусыз ойнар да ұшар.
Тылсымды ойын, бал шумен,
Сәулем, сені ұйықтатар!» –

«Жан ата, орман патшасы
Шакырды кара қастарын!
Арасынан бұтақтар
Шұлғиды қыздар бастарын!»

«Қорықпа, балам, қараңғы
Түнде жоқ еш қорқыныш.
Ол – ақ шашты ағаштар,
Жай ғана тұр ғой тып-тыныш!»

«Жараланды жүрегім,
Ғашықпын, бала, көркіне.
Енді маған келерсің!
Қоймаспын, сірә, еркіне!»

«Жан ата, орман патшасы
Қуып бізге жетті ғой.
Келіп қалды мінекей,
Қысылдым, демім бітті ғой!»

Жолаушы енді қысылып,
Шаппайды, ұшып келеді.
Қайғырады нәресте,
Нәресте жылай береді.

Құйындатып жолаушы,
Үйіне ұшып келіпті.
Бірақ оның қолында
Нәресте жолда өліпті.

МАҒЖАН: ҒЫЛЫМ МЕН БІЛІМ

Мағжан «Педагогика», «Бастауыш мектептерге ана тілін оқыту жөні» сияқты еңбектер жазған. Ауыз әдебиеті үлгілерін жинаған, Ақан сері, Базар жырау, Әбубәкір Диваев туралы зерттеу еңбектер жазған.

МАГЖАН: НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ

Мағжан является автором таких трудов как «Педагогика», «О преподавании родного языка в младшей школе». Ему принадлежат собрания образцов устного народного творчества и исследования об Ахан сери, Базар жырау, Абубакере Диваеве.

MAGCAN: BILIM VE EĞİTİM

Magcan «Pedagoji», «İlkokulda Anadili öğretme üzerine» gibi eserlerin yazarıdır. sözlü halk sanatlarından örneklerin topladı, Akan seri, Bazar zhyrau, Abubaker Divaev hakkında araştırmalara sahiptir.

MAGZHAN: SCIENCE AND EDUCATION

Magzhan is the author of such works as «Pedagogy», «On the teaching of the native language in junior school». He owns collections of samples of oral folk art and research about Akhan seri, Bazar zhyrau, Abubaker Divaev.

МАҒЖАН ЖҰМАБАЙ
ПЕДАГОГИКА
(үзінді)

Тарту

Қазақтың қаны бір, жаны бір жолбасшысы – мұғалім.
Еліміздің азғана жылдық ояну дәуіріне баға беру үшін алты алаштың баласы
бас қосса, қадірлі орын – мұғалімдердікі.
Бірге оқысқан, бірге оқытысқан, жылдарымыз бір, жолымыз бір қазақ
мұғалімдері!
Қолымнан келген осы еңбегімді сендерге тарту қылам.
Ниетімнің тазалығы үшін тартуымды қабыл көріп алыңыздар.

Мағжан Жұмабай

Сөз алды

Бұл кітап 2-3 жыл бұрын қысқа уақыттық мұғалімдер курсында оқылған дәрістерден түзілген еді. Бұл күнге шейін басылып шығып жарық көре алмады. Бұл айып менікі емес, бүлінген замандікі.

Кітапты бір орыс кітабынан тура тәржіма деуге болмайды. Алдыма бір кітапты жайып қойып, бұрылмастан желе бергенім жоқ. Тәрбие ғалымдарының пікірлерін тандап алуға ұмтылдым. Шамасы келгенше қазақ қанына қабыстыруға тырыстым (Көп пайдаланылған Рубинштейн, Скворцов, Смирновтардың педагогика туралы еңбектері).

Бізде бұрын жасалған пән тілі болмағандықтан, түрлі терминдерге тап басқандай қазақша сөз табу көп күшке тиді. Қалайда курстарда оқыған мұғалімдердің жәрдемімен таза орыс сөздері қазақшаға айналдырылды. Ал енді жиһан тілі болып кеткен шет сөздерді қазақшаға аударам деп азаптануды тиісті таппадым.

Мен педагогика майданында бәйгі алып жүрген жүйрік емеспін. Кітаптың құрылысында, тілінде, түрлі ат қоюда, хатта, кітаптың жалпы негізінде көп кемшіліктер болуға мүмкін. Мұғалімдер тексеріп оқып, қате жерлерін көрсетсе, сансыз рахмет айтар едім.

Мағжан Жұмабай
1922 жыл, 15 сентябрь,
Қызылжар.

ЖАЛПЫ ПЕДАГОГИКА

Жетекші сөз

Тәрбие деген не?

Тәрбие кең мағынасымен алғанда, қандай да болса бір жан иесіне тиісті азық беріп, сол жан иесінің дұрыс өсуіне көмек көрсету деген сөз. Ал енді адамзат туралы айтылғанда, адамның баласын, кәміл жасқа толып, өзіне-өзі қожа болғанша, тиісті азық беріп, өсіру деген мағынада жүргізіледі.

(Адамзат дене һәм жан аталған екі бөлімнен тұрғандықтан, бұл екі бөлімнің соңғысы, яғни жан, адамзат үшін аса қадірлі болғандықтан, дұрысын айтқанда адамға шын мағынасымен «адам» деген атты осы жан ғана беретіндіктен, адам баласын тәрбие қылу дегенде, әрине, адам баласының әсіресе, жанын тәрбие қылу керек деп ұғу керек).

Жер жүзіндегі басқа жан иелерімен салыстырғанда, адам баласы туғанда өте әлсіз, зағып, осал болып туады. Малдың төлі туа сала аяқтанады. Тауықтың балапаны жұмыртқадан жарылысымен жүгіріп кетеді. Ал адам баласы туғанда інгәлаған айғайы мол бір кесек ет. Ақылы, есі жоқ. Денесі тым әлсіз. Өсуі, ұлғаюы тым сараң, тым шабан. Мінеки адам баласы осылай өте әлсіз боп туып, аса сараң өсетіндігінен, оның денесіне, жанына азық беріп, өсуіне көмек көрсетпей, яғни оны тәрбие қылмай болмайды.

Тәрбие бөлімдері

Тәрбие төрт түрлі: дене тәрбиесі, ақыл тәрбиесі, сұлулық тәрбиесі һәм құлық тәрбиесі. Егерде адам баласына осы төрт тәрбие тегіс берілсе, оның тәрбиесі түгел болғаны. Егерде ол жөпшенді ыстық, суық, аштық, жалаңаштық сықылды тұрмыста жиі ұшырайтын көріністерді елемейтін мықты, берік денелі болса, түзу ойлайтын, дұрыс шешетін, дәл табатын дұрыс ақылды болса, сұлу сөз, нәзік үн, әдемі түрден ләззат алып, жаны толқынданарлық болса, жамандықтан жаны жиреніп, жақсылықты жаны тілеп тұратын құлықты болса, міне осындай болғанда адам баласының дұрыс тәрбие алып, шын адам болғандығы. Балам адам болсын деген ата-ана осы төрт тәрбиені дұрыс орындасын. Бала ауру не зағып болса, баладан емес, тәрбиешіден. Бала тар ойлы, ақымақ болса, бала кінәлі емес, тәрбиеші кінәлі. Бала сұлулықтан ләззат ала білмейтін мақау жанды болса, бала айыпты емес, тәрбиеші жазалы. «Бала істеген жауыздықтың жазасын тәрбиеші

көтерсін» деген иран елінің мәтелі – шын дұрыс мәтел.

Тәрбиеден максұт

Тәрбиеден максұт адамды, һәм сол адамның ұлтын, асса барлық адамзат дүниесін бакытты кылу. Ұлт мүшесі әрбір адам бакытты болса, ұлт бакытты, адамзат дүниесінің мүшесі әрбір ұлт бакытты болса, адамзат дүниесі бакытты. Қысқасын айтқанда, тәрбиедегі максұт "адам" деген атты кұр жала кылып жапсырмай, шын мағынасымен адам кылып шығару.

Педагогика кандай пән?

Біз жоғарыда адам баласының тәрбиеге мұқтаж екендігін, оған қандай тәрбие беру керектігін, һәм ол тәрбиені не үшін беру керек екендігін айттық. Жә, тәрбие керек. Бірақ, балаға дұрыс тәрбиені әрбір тәрбиеші (ата-ана, мұғалім) тәрбие жолын ешкімнен үйренбей-ақ, ешнәрсені оқып-білмей-ақ өз бетімен бере ала ма? Әркім өзі-ақ жол тауып кеткендей бала тәрбиесі соншама бір жеңіл нәрсе ме? Жок. Бұлай емес. Бала тәрбиесі бір өнер, өнер болғанда ауыр өнер, жеке бір ғылым иесі болуды тілейтін өнер. Баланы дұрыс тәрбие кылу үшін әркімнің өз тәжірибесі жетпейді. Баска адамдардың тәжірибесімен танысу керек. Сол баска адамдардың тәрбие майданындағы тәжірибелерін көрсеткен жеке бір пәнмен, яғни тәрбие пәнімен таныс болу керек. Тәрбие пәні – педагогика деп аталады.

Педагогика грек елінің сөзі. Пед – бала, агоги – жетектеу деген екі сөзден кұралған. Баяғы Грецияда балаларды бағып, мектепке алып келіп жүретін кәрі кұлдар педагог деп аталған. Педагог деген аттың бұрын мактаулы болмағандығы осыдан көрінеді. Бірақ соңғы заманда пән, ғылым өсіп адамзат өнерленген сайын педагог деген есім қадірлі, қасиетті болып барады.

Педагогикамен жақсы таныс болудың керектігі

Балаға тәрбие бергенде әрбір тәрбиешінің алдымен колданатын жолы – өз тәжірибесі. Яғни бала күнде өзі қандай тәрбие алған, һәм баланы бұрын өзі қалай тәрбие кылған. Міне, осы жолмен жүреді. Әрине, бұл жолды тіпті қисық жол деуге болмайды. Қисық болу былай тұрсын, тәрбие туралы әрбір тәрбиешінің өз тәрбиесі – аса қымбат нәрсе. Адамның өз тәжірибесі – жүріп кеткен жолы. Ол жолдың жақсы-жаман жағы көз алдында сайрап тұр. Істегеннен көрген анық. Көргеннен бастан кешкен анық. Бірақ бұл әркімнің өз тәжірибесі қанша қымбат

болғанмен, қатесіз жол деуге болмайды. Бір адамның тәжірибесі тым тар, тым бірбеткей тәжірибе. Тәрбиешінің өзіне қолайлы болған жол тәрбие қылатын балаға қолайлы болмасқа мүмкін. Тәрбиеден мақсұт – баланы тәрбиешінің дәл өзіндей қылып шығару емес. Келешек өз заманына лайық қылып шығару ғой. «Балаңды өзімдей бол деп үйретпе, өзімдей болма деп үйрет!» деген Әзірет Әлінің сөзінде көп шындық бар. Бұл – бір.

Екінші, әрбір тәрбиешінің қолданатын жолы – ұлт тәрбиесі. Әрбір ұлттың бала тәрбие қылуы туралы ескіден қалып келе жатқан жеке-жеке жолы бар. Ұлт тәрбиесі баяғыдан бері сыналып, көп буын қолданып келе жатқан тақтай жол болғандықтан, әрбір тәрбиеші, сөз жоқ, ұлт тәрбиесімен таныс болуға тиісті. Және әрбір ұлттың баласы өз ұлтының арасында, өз ұлты үшін қызмет қылатын болғандықтан, тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбие қылуға міндетті. Бірақ, ұлт тәрбиесін, ұлттың тәрбие жолында ұстаған жолын түгелімен дұрыс деуге болмайды. Ұлт тәрбиесінің жақсылық жағы көп болған сықылды, жамандық жағы да көп. Талай нашар, зиянды әдеттер әрбір ұлт тәрбиесі ішінде толып жатыр. Баяғыдан бергі ұлт тәрбиесінің ішінде ұнамсыз, зиянды әдет, жол-жоралар толып жатқан ұлттың біреуі – біздің қазақ. Қысқасы, ұлт тәрбиесі қанша қадірлі, керек жол болғанмен, адастырмайтын дұрыс жол деуге бола бермейді.

Жоғарыда айтқаннан көрінеді, балаға шын дұрыс тәрбие беру үшін, тәрбиешінің өз тәжірибесі, һәм ұлт тәрбиесімен таныс болуы жетпейді екен. Бұлар - бірбеткей шикі тәжірибелер. Бұлар сыннан өткізіліп, пісірмеген күйде берік негіз бола алмайды. Бұлардың арасынан жақсы-жаманын, алтын мен мысын тізіп ала білу үшін тәрбие майданында шабылып ысылған тарландардың тәжірибелерімен, түрлі ұлттан түрлі заманда шыққан тәрбие ғалымдарының ойларымен, қысқасы, тәрбие туралы дұрыс жолға түсіретін шын тәрбие дәнімен, яғни педагогикамен жақсы таныс болу керек.

Педагогикаға жәрдемші пәндер

Педагогика адамның денесін, һәм жанын дұрыс тәрбие қылу жолдарын ізденетін пән болғандықтан, педагогика пәнімен дұрыс пайдалана білу үшін, екінші түрлі айтқанда, адамды дұрыс тәрбие қыла білу үшін адамның денесі, һәм жанының жайын кеңес қылатын басқа пәндермен таныс болуға тиісті. Бұл пәндер төмендегілер.

Дене туралы пәндер:

Анатомия. Адам денесінің құрылысын баяндайды (Денеді қандай мүше бар, жаратылысы қандай).

Физиология. Адам денесінде болатын көріністерді баяндайды (тұру, жүру, демалу сықылды).

Гигиена. Саулықты сақтау пәні.

Гимнастика. Саулықты бекіту үшін түрлі дене қозғалысы туралы.

Жан туралы пәндер:

Психология. Адамның жанының жайын, жан тұрмысын, жан көріністерін, жан күштерін, ақыл-ойдың жайын баяндайтын пән.

Логика. Дұрыс ойлау жолдарын көрсететін пән.

Этика. Құлық туралы пән. Яғни адамшылық не? Осыны баяндайды.

Педагогикаға тағы бір керекті пән

Педагогика тарихы. Түрлі заманда түрлі тәрбиеге адамзат қалай қараған, қандай жолдармен жүрген, тәрбие дүниесінде қандай білімпаздар өткен, олар қандай жаңа жолдар тапқан. Міне, педагогика тарихы осыларды баяндайды.

Педагогика бөлімдері

Педагогика пәні беске бөлінеді: 1) Жалпы педагогика. Адамның дене, һәм жан күштерін, тәрбие жолдарын көрсетеді. 2) Дидактика. Оқытудың негізгі жолдарын көрсетеді. 3) Методика. Оқытудың негізгі жолдарына негіздеп белгілі бір пәнді қалай оқыту жолын көрсетеді. Мысалы, мектепте қазақ тілін қай жолмен оқыту керек екендігін үйрететін пән қазақ тілінің методикасы деп аталады. 4) Мектепті басқару. Бұл пән мектеп қалай салынуға, қалай ұсталуға тиісті, сыныптарға шәкірттерді қалай бөлу керек, оқу пәнін қалай белгілеу керек, міне, осылар сықылды мектеп құрылысы жұмыстарын көрсетеді. 5) Педагогика тарихы. Бұл пәннің не нәрсені кеңес қылатындығы жоғарыда айтылды.

1487 > 46

دولت مکتبہ خوارزمیہ

678

مکتبہ خوارزمیہ

پیدا گوگیکا

(تالی تاریخ قلذ حونداری)

М ЖУМБАЕВ

ПЕДАГОГИКА

9253

Мағжан Жумабаев

ПЕДАГОГИКА

ТУРКЕСТАНСКОЕ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ
ИЗДАТЕЛЬСТВО
Ташкент, 1923 г.

دولت مکتبہ خوارزمیہ
تاشکنت
۱۹۲۳

III

Мағжан туралы
О МАГЖАНЕ
Magcan hakkında
About Magzhan

ОЯН, ҚАЗАҚ

*Көзінді аш, оян қазақ, көтер басты,
Өткіздей қараңғыда бекер жасты.
Жер кетті, дін нашарлап, хал аралы боп,
Қарағын, енді жату жараласты...*

Міржақып Дулатұлы

М. Д. АБАҚТЫДАН ШЫҚҚАНДА

*Зор қуаныш – қара түн өткеніне,
Алтын таңды ашық көңі жеткеніне,
Қан аралас төгілген көңі көз жасты
Мәңірі қабыл, мейірін тып, еткеніне.*

*Ерік қрең қайта ршып келгеніне,
Душар болмай дұшпанның мергеніне.
Қайта шықты батқан Қоң, нұр шашылды,
Мың шіркілік Мәңірінің бергеніне...*

Мағжан

Бүгінгі күннің бар жазушысының ішінен келешекке бой ұрып, артқы күнге қалатын анық сөз – Мағжанның сөзі. Одан басқамыздың бәріміздікі күмәнді, өте сенімсіз деп білемін.

Мұхтар Әуезов

«Мағжан – поэт огромной культуры. Его поэтическая индивидуальность настолько уникальна, что он перерастет рамки своей эпохи... Из числа всех нынешних писателей только слово Мағжана устремлено в будущее и достойно останется в памяти грядущих поколений...»

Мухтар Ауэзов

«Magzhan is a poet of a huge culture. His poetic personality is so unique that he will outgrow the frame work of his era. Of all the present writers, only the word of Magzhan is directed to the future and will dignifiedly remain in the memory of future generations...»

Mukhtar Auevov

*Алаш қайраткерлері. 1918-19 жылдар
(екінші қатарда оң жақтан бірінші отырған Мағжан,
түреген тұрғандардың ортасында Мұхтар)*

*Деятели Алаш. (сидящий справа
первый во втором ряду Мағжан,
из стоящих посередине Мухтар). 1918-19 год.*

*Alash liderleri. (ilk sağdan sağa çıkan Magcan,
yerleşimcilerin ortalarında Muhtar). 1918-19 yıl.*

*The leaders of Alash (sitting first
on the second row Magzhan,
standing in the middle of Mukhtar). 1918-19 year.*

МАҒЖАНДЫ СҮЙЕМІН!

Қазақ жазушыларынан, әрине, Абайды сүйемін. Менің бала күнімнен ішкен асым, алған нәрімнің барлығы да Абайда...

Бұдан соң Мағжанды сүйемін. Европалығын, жарқыраған, әшекейін сүйемін. Қазақ ақындарының қара қордалы ауылында туып, Европадағы мәдениет пен сұлулық сарайына барып, жайлауы жарасқан арқа қызын көріп сезгендей боламын. Мағжан – культурасы зор ақын. Сыртқы кестенін келісімі мен күйшілдігіне қарағанда, бұл бір заманның шегінен асқандай, бірақ, түбінде әдебиет таратқышылары газетпен қосақталып, күндегі өмірінің тереңін терген ақын болмайды, заманнан бас озып, ілгерілеп кеткен ақын болады. Әдебиет – әдебиет үшін деген таңба айқын болмай, нәрлі әдебиет болуға жол жоқ. Сондықтан бүгінгі күннің бар жазушыларының ішінен келешекке бой ұрып, артқы күнге анық қалуға жарайтын сөз Мағжанның сөзі. Одан басқамыздікі күмәнді, өте сенімсіз деп білемін.

*Мұхтар Әуезов,
«Еңбекші қазақтың» анкетасына жауап.
Жазушы архивінен. 1927 жыл.*

Дұғада бол, алтын Алтай—қарт анам,
Алып ата, құды жолың ер балаң.
Ақ шашыңды, көкірегіңді шікеуге,
Тәңір жазса, едәулетпенен тез барам.

Мағжан

Мағжан – алдымен сыршыл акын. Мағжан сөзіндей тілге жұмсақ, жүрекке жылы тиетін үлбіреген нәзік әуез қазақтың бұрынғы ақындарында болған емес. Ол жүректің қобызын шерте біледі, оның жүрегінен жас пен қаны аралас шыққан тәтті сөздері өзгенің жүрегіне тәтті у себеді. Мағжан не жазса да сырлы, көркем, сәнді жазады.

Жүсіпбек Аймауытов

Әдебиет сынмен көркейеді. Бәйгеге қосатын атты жаратып, құйрық жалын сүзіп жіберсе, көрікті болып жұтынып шығады. Әдебиетке сондай күтім, сондай сын керек. Әсіресе әдебиетті сынау біз сықылды жұртқа керек, өйткені бізде әлі жөнді әдебиет жоқ, бар болса – балапан, буыны бекіп, бұғанасы қатқан жоқ, әдебиетті тәрбиелей, мәпелей білсек, біздің де ақындарымыз, жазушыларымыз санатқа қосылады.

Мағжан өлеңдерін аса құнттап, бұлдап жарыққа шығаратын Мағжаншылдар да бар; іске алғысыз қылып, өртеп жіберу керек дейтіндер де бар; қысқасы, Мағжанның қасы да, досы да бар. мактаушылар нені біліп мактап жүр, жамандаушылар не үшін жамандап жүр? Оны тексеру біздің мақсатымызда жоқ. Біз шамамыз келгенше Мағжанға сын көзімізбен қарағымыз келеді. Сын көзі дегенде, біз ғылымның жолын тұтынумыз керек. Мәдениетті жұрттар, жазушыларын, ақындарын қай жолмен тексеріп сынаса, бізде сол жолды қолдануымыз керек.

*Жүсіпбек Аймауытов. Мағжанның ақындығы туралы.
(Ташкенттегі қазақ студенттеріне етілген баяндамадан үзінді)*

Ағылшын халқына Шекспирдің, орыс халқына Пушкиннің қадірі қандай болса, қазақ халқы үшін Мағжан Жұмабайдың қадірі де сондай.

Әлкей Марғұлан

Мағжан Жұмабаев имеет для казахского народа такое же значение, какое для англичан Шекспир, для русских – Пушкин.

Алькей Маргулан

İngilizler için Shakespeare, Ruslar için Puşkin ne kadar değerliyse kazak halkı için Magcan o kadar değerlidir.

Alkei Margulan

Magzhan Zhumabaev has the same significance for the Kazakh people as for the British Shakespeare, for the Russians – Pushkin.

Alkei Margulan

Мағжан — ешкімге ұқсамайтын даралығы айқын, аса дарынды акын. Оның өзіне тән тіл өрнегі, ғажап әуені халық поэзиясының тереңінен нәр алған.

Құдаш Сайфи

Это — своеобразный, самобытный и очень талантливый поэт. Он имеет только ему присущий слог, удивительную напевность, истоки которой в глубинах народной поэзии.

Құдаш Сайфи

Magcan, kimseye benzemeyen parlak, özgün ve yetenekli bir şairdir. Onun eşsiz dili, inanılmaz melodisi halk şiirinin derinden etkilenmiştir.

Kadash Saifi

He is a peculiar, original and very talented poet. He has only his inherent syllable, an amazing melody, the origins of which are in the depths of folk poetry.

Kadash Saifi

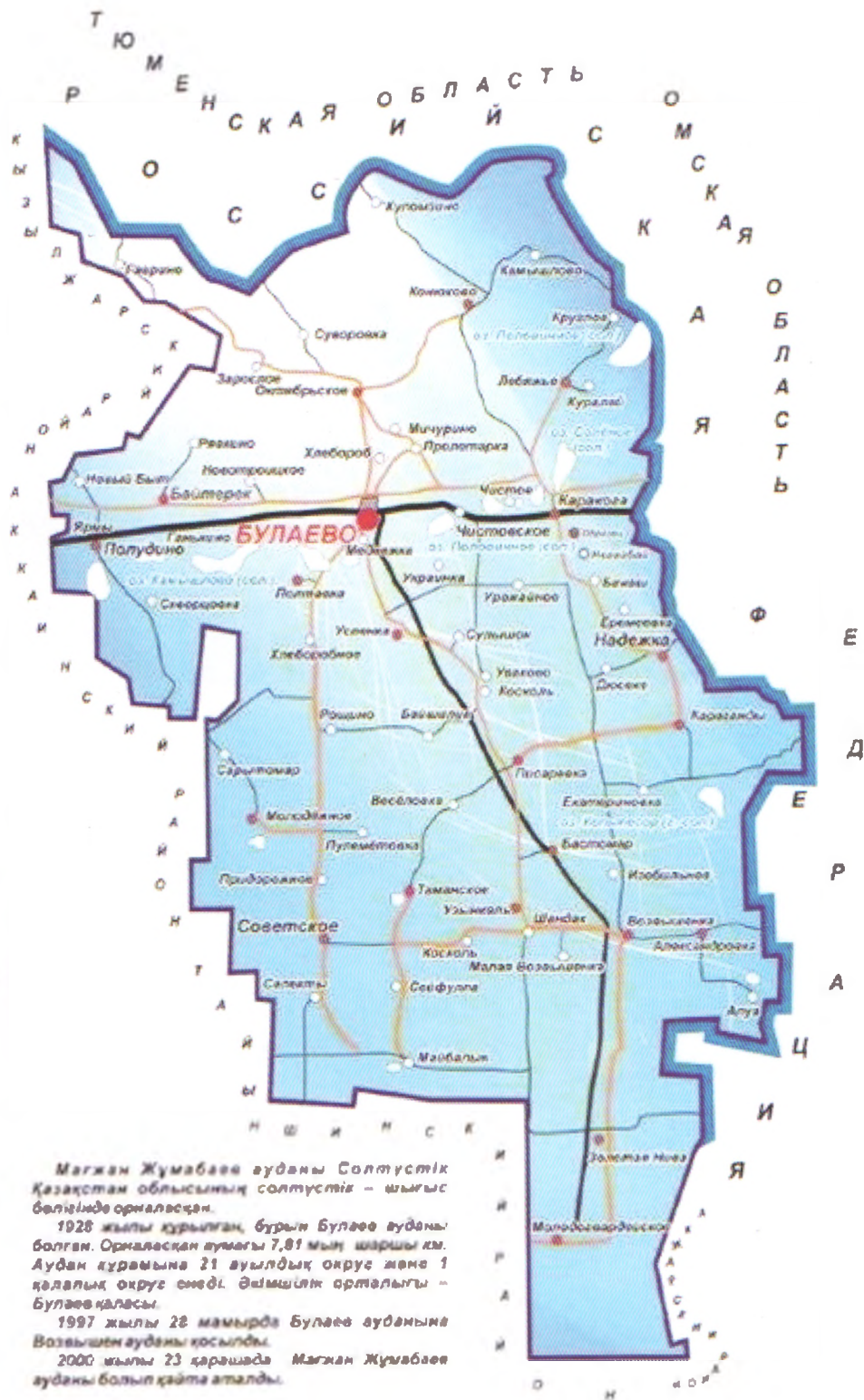
Ол дана болатын...

Это был гений...

O bir dahiydi...

This was a genius...

*Виктор Шалаев,
автор пьесы реквием
«СУД МАГЖАНА»*

МАҒЖАН АУДАНЫ

Мағжан Жұмабай ауданы – Қазақстан Республикасы Солтүстік Қазақстан облысының әкімшілік орталығы. Аудан орталығы – Булаев қаласы. Тұрғыны 41,8 мың адам. Мағжан ауданы батысында Акқайын және Қызылжар аудандарымен, оңтүстігінде Тайынша және Акжар аудандарымен шектеседі, ал, солтүстік-шығысында Ресей Федерациясының Түмен және Омбы облыстарымен шектеседі.

РАЙОН МАГЖАНА

Район Магжана Жумабаева – административный район в Северо-Казахстанской области Республики Казахстан. Административный центр – город Булаево. Население района составляет 41,89 тысяч человек. На западе граничит с Аккайынским и Кызылжарским районами, на юге – с Тайыншинским и Акжарским районами, на севере и востоке – с Тюменской и Омской областями Российской Федерации.

MAGCAN BÖLGESI

Magcan Cumabay bölgesi, Kazakistan Cumhuriyeti'nin Kuzey Kazakistan bölgesindeki idari bir bölgedir. İdari merkezi Bulaevo şehridir. Bölgenin nüfusu 41.89 bin kişi. Batı'da Akkayın ve Kızıljар bölgesiyle, güneyde Tayınша ve Akjar bölgeleriyle, kuzey-doğuda Rusya Federasyonu'nun Tümen ve Omsk bölgeleriyle sınırları vardır.

DISTRICT MAGZHAN

Magzhan Zhumabayev district is an administrative district in the North Kazakhstan region of the Republic of Kazakhstan. The administrative center is the city of Bulaevo. The population of the region is 41.89 thousand people. In the west, it borders on Akkayinsky and Kyzylzhar districts, in the south - with Tayynshyn and Akzharsky regions, in the north and east - with the Tyumen and Omsk regions of the Russian Federation.

СІЛКІТІН ҚАЖЫСТЫ ОҚИҒЫ
"МАҒЖАН ЖУМАБАЕВТЫҢ МУСАКАЙЫ"
АТТЫҒА АТЫСТЫРЫЛҒАН, ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
СІЛКІТІН ҚАЖЫСТЫ ОҚИҒЫ

МАННУН
СЫНГАБЭЭ
СӨГӨӨ

МАҒЖАН ЖҰМАБАЙДЫҢ МЕМОРИАЛДЫҚ МҰРАЖАЙЫ

1993 жылы Мағжан Жұмабай туып өскен Сарытомар ауылында акынның 100 жылдық мерейтойы қарсаңында оған арналып мемориалдық музей ашылған.

МЕМОРИАЛЬНЫЙ МУЗЕЙ МАГЖАНА ЖУМАБАЕВА

В 1993 году в родном ауле Магжана Жумабаева Сарытомаре к 100-летию со дня рождения поэта был открыт мемориальный музей, посвященный Магжану.

MAGCAN CUMABAY'IN ANIT MÜZESI

1993 yılında, şairin doğumunun 100 yıldönümünü anmak için Magcan Cumabay'ın memleketi Sarytomar köyünde, Magcan'a adanmış bir anıt müzesi açıldı.

MEMORIAL MUSEUM OF MAGZHAN ZHUMABAYEV

In 1993, in Sarytomar, the native village of Magzhan Zhumabaev, to commemorate the 100th anniversary of the poet's birth, a memorial museum dedicated to Magzhan was opened.

Мағжан музейінде

Мағжан аудиториясында

МАҒЖАН ЕСКЕРТКІШТЕРІ

Қазактың классик акыны Мағжанға бірнеше ескерткіш орнатылған. Оның екеуі Петропавл қаласында, үшіншісі туған ауылы Сарытомарда, төртіншісі Шымкентте, бесіншісі Түркия елінде Мағжан саябағында орналасқан.

ПАМЯТНИКИ ПОЭТУ

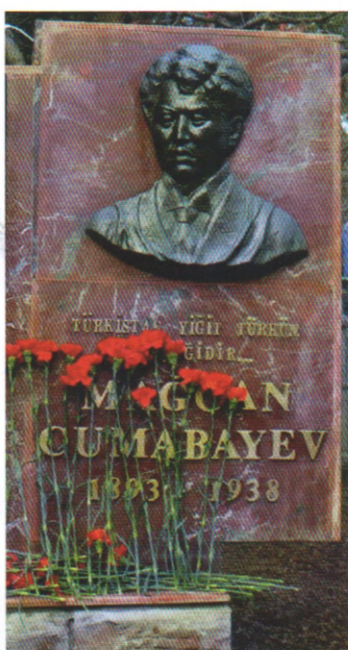
В память о поэте в мире установлено пять памятников: два в Петропавловске, третий в родном ауле Сарытомаре, четвертый в Туркестане, пятый в парке Магжана в Турции.

ŞAIRE ANITLAR

Dünyada şairin anısına beş anıt var: Petropavlovsk'ta iki, Sarytomar köyünde üçüncü, Türkistan'da dördüncü ve Türkiye'de Magcan parkında beşinci anıt. .

MONUMENTS TO THE POET

In memory of the poet there are five monuments in the world: two in Petropavlovsk, the third in his native village Sarytomar, the fourth in Turkestan, the fifth in the park of Magzhan in Turkey.

IV

Мағжан философиясы
Философия Мағжана
MAGCAN FELSEFESI
Philosophy of Magzhan

МАҒЖАН ФИЛОСОФИЯСЫ

Өнерде теңдесі жоқ асқақ акын Мағжан философиясының көкжиегі өзгеше көркем еді. Мағжан – Күн болатын: «Көкте – Күнмін, көпке нұрым шашамын». Көпке Күн болып нұрын шашқан акын-философтын асқақ үнін адамзат баласы естіп, нұрланды. Бірақ, Мағжан үні «шіркеулілердің» бетін қарыды.

Күннің нұрынан шошығандар «қара тактаны» ойлап тапты. Сырттан таңылған дүниетанымның жетегінде кеткендер Мағжандай тұлғаға жатбауырлықтың катыгездігін көрсетті.

Жетпіс жылдан соң қара түнекті қажарып Күн-Акын шуағын әлемге шашып жарқырай шықты. Мағжан сфинкс құстай түлеп ұшып, тәуелсіз Қазақ Елінің туында қанатын кең жая биікке самғады. Мағжан – Мәңгілік. Мәңгілікке қол созған Тәуелсіз Қазақ Елінің аспанында Мағжан идеясы қыран болып қалықтады.

Мағжан поэзиясының мәні – терең, көкжиегі – көркем. «Мен кім?» өлеңінде Мағжан «Мен өлмеймін, менікі де өлмейді, Надан адам өлім жоғын білмейді» деген. «Мені де, өлім, әлдиле» өлеңінде акын «Өлім күйі – тәтті күй, Балқиды жаным бұл күйге. Мені де, өлім, әлдиле, Әлдиле, өлім, әлдиле!..» дейді. Мағжандағы өлім мәңгіліктің метафорасы. Сондықтан өлім туралы жазған акын мен өлмеймін, менікі де өлмейді дейді. Философ-акын Мағжанның өнертаңымында эмпирикалықтан онтологиясы, басқаша айтқанда философиялық ойшылдығы басым. Мағжан поэзиясындағы ойшылдықтың мәні өмір мен өлім, болмыс пен тағдыр, еркіндік пен тәуелсіздік туралы терең танымнан көрінеді.

Мағжан поэзиясындағы Сарыарқаның самалындай еркін ойды тұсауға, шідерлеуге, кісендеуге ұмтылған цензураның бастауы тым ертеде, 1912 жылы Қазан қаласында жарық көрген «Шолпан» өлеңдер жинағынан басталған. Поэтикалық дүниетаным философияның символдық тілі. Сол кездің өзінде, Мағжан идеясы қазақтың кең даласына тұтас жайылса империяға қауіп, сондықтан, цензура керек деп түсінген олар. Мағжанның артына от алып түскен алғашқы цензураны тауып, ол туралы өз еңбегінде ғалым Зарқын Тайшыбай тайға таңба басқандай кең таратып жазды (Тайшыбай З.С. Мағжанның

Қызылжары. Петропавл, 2006.). Қайран, Мағжан! Сол оттың арты өртке айналды ғой...

Мағжанның адамзатты сүю философиясы.

XX ғасыр бастауында өз басы қуғында жүрсе де елге келген нәубет-аштықта Мағжан қайыспай халқына азаматтық көмек қолын созған. Аштыққа қарсы күрес комиссиясы төрағасының орынбасары болып бекіген Мағжан қыруар іс атқарған. Оның 1922 жылы «Мир труда» газетінде жарық көрген «Голод в Сары-арке» мақаласы соған дәлел. Тіпті, губерниялық әскери комиссар Приморскийге жазған хатында жетім казак балаларымен қатар, казак жеріндегі аштыққа ұшырап отырған орыс балаларын да қамқорлыққа алуын сұраған(сонда, 106 бет.). «Адамзаттың бәрін сүй бауырым деп» айтқан, өзі алтын хакім атаған Абайдай Мағжанның да жүрегі үлкен еді.

Мағжанның Алтай ұғымды түркі философиясы.

Түркі санасында, түркі философиясында Алтай субстанциялық ұғым. «Алтай түркі ұлыстарының Афинасы» деп атакты түркітанушы Л.Н.Гумилев бекер айтпаған. Хан Алтайдың рухын Мағжандай асқақтатқан ақын кемде-кем. Мәселен, «Қазақ тілі» өлеңінде: «Қыран құстың қос қанаты қыркылды, Күндей күшті, күркіреген ел тынды. Асқар Алтай – алтын ана есте жоқ, Батыр, хандар – асқан жандар ұмытылды!». Мағжан философиялық рефлексия арқылы сананы сілкіндіруге ұмтылған. Ұстазы, алаштың алыбы Міржақып Дулатұлының идеясын тереңдеткен. Мағжан «От» өлеңінде «Әлпіге барғам, Алтайдан» десе, «Тез барам» өлеңінде «Қыранымын сары сайран даланың, қос қанатым – алтын Алтай, Оралым» деген. Тағы да осы өлеңде «Дұғада бол, Алтын Алтай – қарт анам, Алып ата, қуды жолың ер балаң, Ақ шашыңды, көкірегінді иіскеуге, Тәңірі жазса, сәулетпенен тез барам». «Тәңірі жазса, сәулетпенен тез барам» дегенде Мағжан нені айтып отыр? Бүкіл Еуразия кеңістігіне шашылып кеткені тұтас түркі баласы сананды оят, атақоныс алтын Алтайда ата-бабаң салтанат құрған, соның басында бірік дегенді айтып отыр. Ақын-философтың сәулетпенен тез барам деуі асқак идеяның көрінісі.

XX ғасыр басында Хан Алтайдан алыстап, өрістеп кеткен Анадолы түріктерінің басына қауіп төнгенде Мағжанның қыран даусы ұлы даладан санқ етіп дара шыққан еді: «Бауырым! Сен о жақта, мен бұ жақта, Қайғыдан қан

жұтамыз. Біздің атқа лайық па құл боп тұру? Жүр, кетелік Алтайға, ата мирас алтын таққа». Мағжан Алтайды алтын таққа тенеген. Рухы биік Анадолы түріктері бүгінде Мағжанның тұлғасын аса биіктетті. Анадолы түріктеріне Хан Алтайдан, атажұрттағы казак түріктерден мың алғыс. Тәңірім қолдасын сендерді!

Мағжанның Алаш философиясы.

Мағжан Хан Алтай мен Алаш Елі ұғымдарын бөлмеген. Қазақтың классик акыны Мағжанның «Қорқыт» поэмасы былай басталады: «Алтайға жер жүзінде тау жоқ жеткен, Алтайға бетегедей алтын біткен. Бейіштей Алтын Алтай етегінде, Ертеде Алаш елі мекен еткен». XX ғасыр басында қазақтың алып тобы осы идеяны субстанция деп танып, оған «Алашорда» деп ат қойды. Философ-акын Мағжан «Алаш елі» ұғымын «Батыр Баян» поэмасында асқақ жырлайды: «Арқамдай жер жүзінде жер бола ма? Айбынды алашымдай ел бола ма?».

Шындығында, Алаш философиясы – феномендік құбылыс, этнотұтастық таным барлығының көрінісі. Қазақ халқының біртұтас ұюына ғаламат ықпал еткен, еркіндік рухына ту байлаған Алаш философиясының ашылмаған анықтары көп. Сол анықтың бірегейі философ-акын Мағжан айтқан «Алаш елі» ұғымы. Оның тамыры тереңде жатыр, бастауы – Хан Алтайда!

Хан Алтайды Мағжандай асқақтатқан акын жоқ. Менің ұсынысым бар. Хан Алтайдың бір биігіне Мағжанның атын берсек, нұр үстіне нұр болар еді. Ал, бере алмасақ, елдігімізге сын. Бірақ, бір нәрсені ескеруіміз керек, егер біз Мағжанның есімін бере алмасақ, ертең алаш рухты жастар береді. Асқақ рухты акын Мағжан айтқан ғой: «Арыстандай айбатты, Жолбарыстай қайратты – Қырандай күшті қанатты, Мен жастарға сенемін!». Мен де жастарға сенемін!

*Шаңбай Тұрдықұл Қасенұлы,
Абайдың «Жидебай-Бөрілі» мемлекеттік тарихи-мәдени
және әдеби-мемориалдық музей-қорығының директоры*

MAGCAN FELSEFESİ

Sanatta benzerine sahip olmayan mükemmel şair Magcan felsefesinin ufukları dikkat çekiciydi. Magcan Güneşti: «Gökyüzünde ben güneşim, herkese nurumu saçarım.» Büyük filozofun sesini insanlar duyup, memnun olurdu. Fakat Magcan'ın sesi «kiliselilerin» hoşuna gitmedi.

Güneş ışığından korkanlar «siyah tabağı» icat etti. Dıştan tanılan dünya görüşü üzerinde gidenler, Magcan'a kabul edilmemeği göstermiş, acımasız bir şekilde davranmıştı.

Yetmiş yıl sonra, güneş-şair karanlıktan çıkıp dünyayı parlattı. Magcan tam bir sfenks kuşu gibi bağımsız Kazak Ülkesinin bayrağı altında geniş uçtu. Magcan sonsuzdur. Magcan'ın fikri, sonsuza dek süren bağımsız Kazak ulusunun gökyüzündeki kartalıdır.

Magcan şiirinin özü derin, ufukları görkemli. «Ben kimim?» şiirinde Magcan, «Ben ölmezim, benimki de ölmeyecek, akılsız insan ölüm olmadığını bilmez» demişti. «Beni de, ölüm, teskin et» şiirinde şair şöyle demişti: «Ölüm hali tatlı hal; Ruhumu benim eritir, Beni de, ölüm, teskin et, teskin et, ölüm, teskin et!» Magcan'daki ölüm, sonsuzluğun bir metaforudur. Ölüm hakkında yazan şair, ölmeyeceğini ve ona ait olanın da ölmeyeceğini söylüyor. Magcan şiirindeki düşüncenin manâsı, yaşam ve ölüm, varoluş ve kader, özgürlük ve bağımsızlık hakkında derin bilgi birikiminde barizdir.

Magcan'ın şiirindeki Saryarka'nın esintisi gibi özgür düşüncenin tanıtılması ve formüle edilmesini amaçlayan sansürün başlangıcı, 1912 yılında Kazan'da yazılmış «Sholpan» şiir ile başladı. Şiirsel dünya görüşü, felsefenin sembolik dili. O zamanda bile, Magcan fikrinin, Kazak bozkırlarına daha geniş yayılması imparatorluğa tehdit olacağını fark edenler sansür gerek diye anladı. Magcan için ilk sansürü bulup, o hakkında kendi eserinde bilim adamı Zarkın Tayşıbay tamamen açıkca yazdı (Tayşıbay Z. S, Magcan'ın Kyzylzhary, Petropavlovsk, 2006). Ay, Magcan! Bu ateş sonunda yaygına değişti...

Magcan'ın insanlığı sevme felsefesi.

Yirminci yüzyılın başında, zulüm gördüğü gerçeğine rağmen, Magcan halkına sivil yardımı ile geri döndü. Açlıkla mücadele komisyonu başkan vekili olarak görevlenen Magcan, iyi işler başardı. 1922 yılı «Mir Truda» gazetesinde yayınlanan «Sary-Arka'daki açlık» makalesi buna ispat. Hatta, eyalet askeri komiseri Primorsky'ye yazdığı mektupta yetim kalan kazak çocuklarıyla birlikte kazak ulkesinde aç kalan rus çocuklarına da bakmalarını istemişti. (Sayfa 106). «Bütün insanlığı sev kardeşim deyip» diye yazan Abay gibi Magcan da büyük bir kalbe sahipti.

Magcan'daki Altay Türkçesi felsefesi.

Türk felsefesinde Altay madde kavram. Ünlü Türkolog L. N. Gumilev, «Altay Türk Milletlerinin Atinası» olduğunu söylemişti. Han Altay'ın ruhunu Magcan kadar yükselten şair adeta bulunmaz. Örneğin, «Kazak dili» şiirinde: «Kartalın çifte kanadı kesildi, Güneş gibi güçlü halk söndü. Altay, altın anne unutulmuş, Kahraman, kraller - büyük insanlar unutuldu! «Magcan, felsefi reflekslerle zihinleri sarsmaya çalışmıştı. Alaş'ın devesi olan öğretmeni Mirjakip Dulatoğlu'nun fikrini derinleştirdi. Magcan «Ateş» adlı şiirinde «Alpler'e giderim Altay'dan», «Hızla giderim» şiirinde ise «Kartalıyım kocaman bozkırın, çift kanatım altın Altay, Oralım» demiş. Ve yine, bu ayette, «Duada ol, Altın Altay, yaşlı annem, Büyük ata peşinden gitti oğlanın, beyaz saçlarını ve göğsünüzü kokmaya nasip olsa hızla gideceğim» derken Magcan neden bahsediyor? Tüm Avrasya'ya adanmış olan bütün Türk çocukları, dedenizin halefi altın Altay'da toplanmasını söylüyor. Bir şair-filozofun sauletpen daha hızlı geleceğini söylemesi, ideal düşüncenin bir yansımasıdır.

Yirminci yüzyılın başlarında, Altay'dan uzaklaşıp giden Anadolu Türkleri tehlike altında olduğu sırada, büyük bozkırdan Magcan'ın kartal sesi parlak çıkmıştı: «Kardeşim! Sen oradasın ve ben burada, kalbimiz ağrıyor sizin için. Atımıza uyar mı hiç köle olmak? Hadi, dedemizin mirası, altın taht Altay'a gidelim.» Magcan'a göre Altay altın bir tahttır. Bugün de Anadolu Türkleri, Magcan'ın görkemliğini destekliyor. Anadolu Türklerine Han Altay, Anayurt kazak türklerini binlerce şükran duyuyor. Tanrım sizi korusun!

Magcan'ın Alaş felsefesi.

Magcan, Altay ve halkı ayırt etmedi. Kazağın klasik şairi Magcan'ın «Korkıt» şiiri şöyle başlıyor: «Altay dünyanın tepesine ulaştı ve kocaman altın Altay'a ait. Altın Altay'ın eteklerinde eskiden Alaş halkı yaşıyordu». Yirminci yüzyılın başında, Kazağın bir topluluğu bu fikri bir madde olarak kabul etti ve ona «Alaşorda» adını verdi. Filozof Magcan «Batır Bayan» (Kahraman Bayan) adlı şiirinde «Alaş Ülkesi» kelimesini diline getiriyor: «Arka'm gibi bir yer dünyada var mı?», Alaş'ım kadar yürekli bir ülke bulacağım mı?».

Aslında, Alaş felsefesi, bir fenomen, etnisotik bilgi olgusudur. Kazak halkının birikmesinde büyük etkisi olan, özgürlük ruhu sağlayan Alaş felsefesiyle ilgili çok belirsizlikler vardır. Onlardan biri filozof-şair Magcan tarafından konuşulan «Alaş ulkesi» kavramı. Onun kökeni derinde, başlangıcı - Altay'da!

Han Altay'ı Magcan kadar ünlü eden şair yoktur. Benim bir önerim var. Han Altay'ın bir zirvesine Magcan'ın adı verilse, çok güzel olur. Veremeyeceksek ulkemize ayıp. Ama akılda tutulması gereken bir şey, eğer Magcan'ın ismini veremezsek, yarın kazağın ruhlu gençleri verecektir. Şair Magcan şöyle demişti ki: «Aslan gibi cesur, kaplan gibi kuvvetli, kartal gibi güçlü, gençlere güveniyorum!». Ben de gençlere güveniyorum!

Şanbay Turdıkul Kasenoğlu

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР / ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА / KULLANILMIŞ EDEBIYAT / REFERENCES

I. МАҒЖАН ЖҰМАБАЙ: ШЫҒАРМАЛАРЫ МЕН ЕҢБЕКТЕРІ

1. Жұмабаев Мағжан. Таңдамалы: (Өлеңдер, поэмалар, зерттеулер, аудармалар). – Алматы: Ғылым, 1992. – 272 б.
2. Жұмабаев Мағжан. Шығармалар: 3 томдық. – Алматы: Білім, 1996.
3. Жұмабаев Мағжан. Өлеңдер, поэмалар. – Алматы: Ан Арыс, 2009.

II. МАҒЖАН ЖҰМАБАЙ ТУРАЛЫ ЗЕРТТЕУЛЕР

1. Аймауытов Ж. Мағжанның ақындығы туралы. – 1923.
2. Базарбаев М. Замана тудырған әдебиет. – Алматы: Ғылым. – 1997.
3. Бердібаев Р. Түрік данқынын жыршысы. Халық кеңесі. – 1993.
4. Дәрімбетов Б. Мағжан және Алаш қозғалысы. Қазақ тарихы. – 1999.
5. Елеукенов Ш. Мағжан: Өмірі мен шығармашылығы. – Алматы. – 1995.
6. Қирабаев С. Мағжан – Қазақтың ұлттық ақыны. – Алматы. – 1993.
7. Мұхаметхан Қ. Мағжан Жұмабаев. Семей таңы. – 1989. 12 қаңтар.
8. Нұрғалиев Р. Алыптар қайта оралғанда: Мөлдір сезім, биік парасат. – 1989.
9. Тілешев Е. Мағжан Жұмабаевтың поэзиясындағы романтизм. Алматы. – 1997.
10. Maghjan Jumabayev. The Poet of Flare, Liberty and Love – Ж 78 AsTana, Ғылым – 2018.

III. ИНТЕРНЕТ РЕСУРСЫ

1. <https://kk.wikipedia.org>
2. <http://jumabaev.nklibrary.kz>
3. <https://www.inform.kz>
4. <http://literbook.com/kk>
5. <https://margulan.psu.kz>
6. <http://alash.semeylib.kz>

7. <https://www.pinterest.com>

8. <https://wallhere.com>

9. <http://tonpix.ru>

Кітапта отандық және шетелдік фотошеберлердің (интернет жүйесінен)
жұмыстары пайдаланылды.

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / İÇERİK / CONTENTS

Біздің Мағжан.....	3
Наш Мағжан.....	3
Bizim Mağcan.....	3
Our Magzhan.....	3
Ақын өмірі.....	7
Жизнь поэта.....	7
Şairin hayatı.....	7
The life of a poet.....	7
Ақын шығармашылығы.....	77
Творчество поэта.....	77
Şairin eserleri.....	77
The work of the poet.....	77
Мағжан туралы.....	139
О Мағжане.....	139
Magcan hakkında.....	139
About Magzhan.....	139
Мағжан философиясы.....	165
Философия Мағжана.....	165
Magcan Felsefesi.....	165
Philosophy of Magzhan.....	165

7.1
8.1
9.1

Автор-құрастырушы – *Тұрдықұл Шаңбай*

Солтүстік Қазақстан облысы әкімдігінің мәдениет, тілдерді дамыту және архив ісі
басқармасының Сәбит Мұқанов атындағы облыстық әмбебап ғылыми
кітапханасының көмегімен

БІЗДІҢ МАҒЖАН

Безендірілген жинақ

Жауапты редакторлар – *Досбол Абдрисов*

Ақмарал Ибраева

Көркемдеуші редактор – *Қымбат Рымханова*

Шығарушы редактор – *Әсемгүл Темірханова*

Компьютерлік беттеуші – *Қымбат Нұрланқызы*

Баспаға 09.11.22 кол қойылды.

Қалпы 84x108 ¹/₁₆. Тапсырыс бойынша.

Баспа табағы 18,48. Бағасы келісімді.

Таралымы 1000. Тапсырыс № 1709.

Тапсырыс берушінің файлдарынан «Кокше-Полиграфия» АҚ баспаханасында басылды.
Көкшетау қаласы, Әуелбеков көшесі, 98 үй.